

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

PAMÁTKY – „BRÁNA“ K AKTIVNÍMU STÁŘÍ A MEZIGENERAČNÍMU UČENÍ

PAMÁTKY – „BRÁNA“ K AKTIVNÍMU STÁŘÍ
A MEZIGENERAČNÍMU UČENÍ

**KONCEPCE VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ PRO SENIORY
V OBORU PAMÁTKOVÉ PÉČE PRO ÚČELY VZDĚLÁVÁNÍ V NPÚ**

KATEŘINA PÁVKOVÁ

PAMÁTKY – „BRÁNA“ K AKTIVNÍMU STÁŘÍ A MEZIGENERAČNÍMU UČENÍ

KONCEPCE VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ PRO SENIORY V OBORU PAMÁTKOVÉ PÉČE PRO ÚČELY VZDĚLÁVÁNÍ V NPÚ

Tento výstup vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

Cílem publikace je poskytnout základní teoretickou orientaci v problematice vzdělávání seniorů v oboru památkové péče a předkládá praktické příklady, ale i didaktické přístupy, kterým je potřeba věnovat, při tvorbě vzdělávacích programů pro seniory, pozornost.

ISBN: 978-80-7480-185-3

OBSAH

	ÚVOD	6
01	AKTIVNÍ STÁŘÍ	10
02	VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V KONTEXTU CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ	16
03	FORMY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	20
04	GERONTAGOG – VZDĚLAVATEL SENIORŮ	26
05	MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ	30
06	PAMÁTKOVÁ AKADEMIE TŘETÍHO VĚKU	34
07	SENIOR V ROLI „DOBROVOLNÉHO“ DOKUMENTÁTORA PAMÁTEK	52
08	MEZIGENERAČNÍ UČENÍ	72
09	PAMÁTKOVÁ EDUKACE V MEZIGENERAČNÍM DIALOGU – NEFORMÁLNÍ A INFORMÁLNÍ METODY UČENÍ	78
10	MEZIGENERAČNÍ WORKSHOPY	86
11	KULTURA RODINY	98
	ZÁVĚR	102

ÚVOD

Vzdělávání seniorů a mezigenerační učení jsou v dnešní době, kdy klademe důraz na význam celoživotního vzdělávání, aktivní stáří, ale i kulturu rodiny, velmi diskutovanými tématy.

V publikaci, kterou držíte v ruce, je promítnuta pětiletá práce, někdy i hledající cesty, se seniory, posluchači Památkové akademie třetího věku, jejíž činnost započala v roce 2019 z iniciativy Národního památkového ústavu, odboru edukace a dalšího vzdělávání na generálním ředitelství. Vzdělávací program, který je po obsahové stránce rozšířen i o mezigenerační aktivity, lze zařadit mezi formy zájmového a občanského vzdělávání a je kulturně-osvětové povahy.

Je to příležitost k zamyšlení se nad poznáním, ve smyslu hlubší reflexe toho, co mi tato zkušenost přinesla a jaká témata bych s vámi ráda prostřednictvím této publikace sdílela.

Posluchači vstupují do vzdělávacího programu s rozdílnými vědomostmi, však se stejným cílem, kterým je získání nových vědomostí v oboru památkové péče. Je pro mne proto obohacující, mohu-li být přítomna procesu jejich otevírání se vztahu k památkám a k péči o ně. A to od jejich prvotních nejistot a zábran při prvních hodinách výuky, až k pozdějšímu projevení aktivity a sdílení postřehů a názorů.

Jsem potěšena, že jsem mohla být svědkem toho, jak senioři mezi sebou navázali kontakty, někteří i přátelství, přijímali rovnocennou komunikaci a v průběhu čtyř semestrů si postupně osvojovali vědomosti v problematice péče o kulturní dědictví. Mnozí z nich pro mne představovali setkání s životní moudrostí a pokorou. Uvědomila jsem si skutečný význam pojmů „mezigenerační komunikace“ a „mezigenerační dialog“.

Jako výpovědní hodnotu mých nabytých zkušeností, zodpovězených otázek a mnohých zamyšlení bych vám chtěla představit publikaci, v níž jsou mé poznatky a metodické podněty z pohledu andragoga/gerontologa zaznamenány.

Obsah prvních pěti kapitol seznamuje se základní teoretickou problematikou vzdělávání seniorů, potažmo s formami vzdělávacích aktivit, které patří k důležitým faktorům udržení kvality života ve stáří. V kapitolách následujících je na příkladech z praxe ukázáno, jaký vliv má zájmové vzdělávání v oboru památkové péče na rozvoj občanských kompetencí seniorů a jak mezigenerační edukační aktivity pozitivně ovlivňují nejen osobní život starších lidí, ale i jejich vnoučat a tím i vztahy v rodině.

Pět let tvůrčího projektování mě přivedlo k názoru, že mezi nejúčinnější způsoby, jak přispět ke kultivaci veřejného zájmu v oblasti péče o kulturní dědictví, patří kromě primární památkové edukace i vzdělávání seniorů a mezigenerační učení.

Koncepce vzdělávacích programů pro seniory v oboru památkové péče pro účely vzdělávání v NPÚ je jedním z výstupů dlouhodobé koncepce rozvoje Národního památkového ústavu 2019–2023 (DKRVO 99H3010200, výzkumná oblast: V.: Metody zpřístupnění památkového fondu pro celoživotní vzdělávání).

Závěrem bych chtěla poděkovat všem lektorům, edukátorům a kastelánům, prostřednictvím jejichž přednášek, diskusí a interaktivních prohlídek dochází k naplnění obsahové části vzdělávacího programu. Věnována je těm, na které jsem při psaní myslela, a kteří formovali jednotlivé vývojové etapy mého osobního, studijního i pracovního života.

Vítáme všechny,
kteří otevřou svá srdce památkám
a vstoupí do dalšího dvouletého studia
Památkové akademie třetího věku.

Jsme přesvědčeni, že je mezi vámi mnoho nadšených,
ale i řada nadaných dokumentátorů památek.
Obsah vzdělávacího programu je rozšířen
o aktivity mezigeneračního charakteru.

Při vašem studiu i na cestách při dokumentaci
a objevování půvabu našich dochovaných památek
ať při vás stojí

Sv. Kateřina – patronka všech učenců a studentů
a Sv. Kryštof – patron všech poutníků.

Kateřina Pánková

Informace o studiu jsou dostupné na webových stránkách Národního památkového ústavu v sekci vzdělávání:
www.npu.cz/cs/o-nas/vzdelavani/odborne-vzdelavani/akademie-tretiho-veku

01 AKTIVNÍ STÁŘÍ

Pojmy stáří (ontogenetické stádium) a stárnutí (biodromální proces) získávají v dnešní době nový rozměr. Stávají se poměrně dlouhou a očekávanou etapou lidského života, která má svou vlastní hodnotu, své specifické problémy a dané životní úkoly. Jsou to procesy přirozené a nevyhnutelné, jsou součástí životního cyklu člověka, probíhají individuálně a asynchronně, jednotlivé funkce organismu stárnou nerovnoměrně. Mají svou určitou dynamiku, podléhají vlivům prostředí a jsou geneticky naprogramovány. Ovlivňuje je řada faktorů, např. dědičné a genetické dispozice, životospráva, prodělané nemoci, adaptabilita jedince a jeho frustrační tolerance.

Proces stárnutí populace probíhá na celosvětové úrovni, nejrychleji pak v Evropě, kde by se podíl osob starších 60 let v roce 2050 měl zvýšit až na celých 35 % (Demografie 2011). Podle informací Českého statistického úřadu u nás bylo v roce 2020 až 28 % seniorů, což představuje téměř třetinu obyvatelstva. Odhaduje se, že v roce 2050 bude v České republice žít asi půl milionu občanů ve věku nad 85 let. Abychom rostoucí

počet starších občanů zapojili do aktivního života v co nejvyšší míře, je nezbytné zaměřit se na jejich **zdravé stárnutí** a na **celoživotní učení**.

V souvislosti s demografickým stárnutím populace vyvstává otázka, jak naplňovat koncept aktivního stárnutí a jaké „místo“ a „rolí“ seniorům v současné společnosti vymezit.

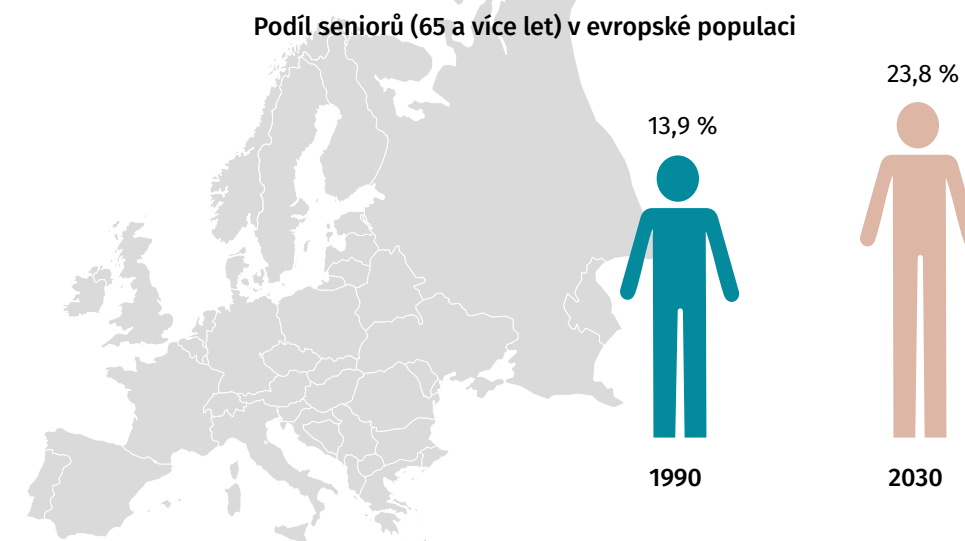
Myšlenka **aktivního stárnutí** původně vychází ze zásad WHO (Světové zdravotnické organizace). Těmito zásadami jsou: **nezávislost, účast na životě společnosti, důstojnost, péče a seberealizace** (www.who.int).

Jedním z trendů vzdělávací politiky Evropské unie, kterou sdílí i Česká republika, je celoživotní vzdělávání, potažmo ekonomická hodnota vzdělávání, která vyplývá z poměru nákladů, jenž jsou na vzdělávání vynaloženy, a výnosů z něj. Vzdělávání zvyšuje sociální a kulturní kapitál celé společnosti, z čehož vyplývá, že bychom do vzdělávání napříč celou populací obyvatelstva měli investovat.

Celkem jasně to dokumentuje zaměření a způsob prezentace aktivit, spojených s Evropským rokem aktivního stárnutí a solidarity mezi generacemi. „Zatímco v současné době připadají na jednoho Evropana staršího 65 let čtyři lidé v produktivním věku, do roku 2060 by se tento po-

měr měl změnit na 1:2. S cílem na tento problém upozornit a zvýšit povědomí o výzvách rychlého stárnutí Evropy, podpořit prostředí vhodné i pro starší lidi a hledat možnosti, jak lidem umožnit zůstat aktivní i ve vyšším věku, vyhlásila Evropská unie rok 2012 Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity.“ (www.europarl.europa.eu)

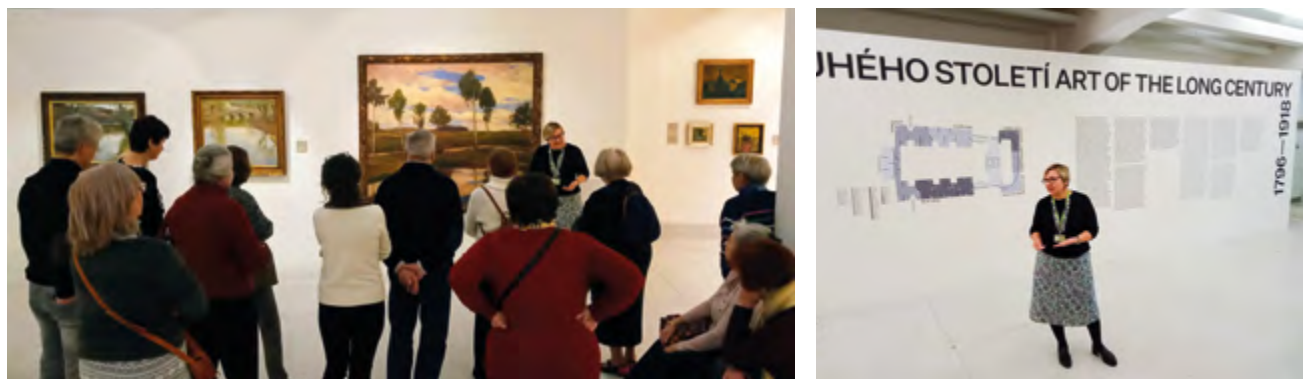
Zdroj: (Skupina expertů Farmaceutického výboru Americké obchodní komory v Polsku, 2011, s. 14, převzato z: OSN, 2010)

V České republice jsou základními dokumenty reagujícími na celospolečenskou situaci stárnoucí populace **Národní program přípravy na stárnutí** na období let 2008 až 2012, který byl vládou ČR přijat dne 9. 1. 2008. Na tento program navázal **Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017** (Kvalita života stáří), následně **Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2018–2022**, na kterou navázala **Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025**. Jednou ze strategických priorit Národního programu je aktivní stárnutí (dosáhnout 55% zaměstnanosti osob ve věku 55–64 let a komplexní systém dalšího vzdělávání; www.mpsv.cz).

Je důležité, aby člověk vyššího věku věřil ve smysluplnost svého života, aby si dokázal vytvářet prostor pro seberealizaci, aby udržoval sociální kontakty v rámci rodiny, kde se cítí jistý, a byla tak co nejdéle zachována jeho autonomie. Neméně důležité je, aby senioři udržovali sociální kontakty ve společnosti svých vrstevníků, se kterými mohou vnímat generační realitu při různých potížích.

Významnou součástí „Národního programu“ jsou vzdělávací aktivity a programy, kde se jednotlivé generace střetávají za účelem mezigeneračního porozumění a učení, prostřednictvím kterých získávají nové poznatky o životních situacích těch druhých.

Komentovaná prohlídka stálé expozice Umění dlouhého století ve Veletržním paláci (Národní galerie), 2023

Komentovaná prohlídka výstavy Josef Mánes: Člověk – umělec – legenda ve Valdštejnské jízdárně (Národní galerie), 2023

02 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ
V KONTEXTU CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ

Jedním z důvodů vzniku a samotného rozvoje seniorského vzdělávání byla snaha udržet rovnoprávné postavení seniorů vůči ostatním věkovým skupinám. Edukační aktivity patří k nejdůležitějším faktorům udržení **kvality života ve stáří**, protože dochází k mobilizaci kognitivních a intelektových funkcí upevňujících fyzické i duševní zdraví, což vede k životní spokojenosti.

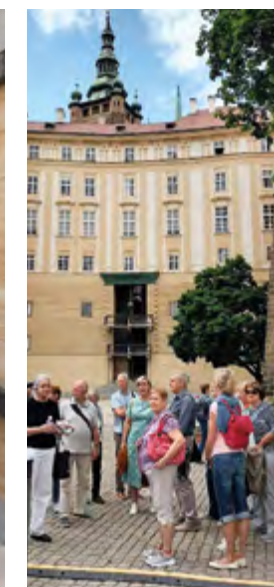
Vzdělávání seniorů lze rozdělit do tří základních fází:

- **Anticipační** – jedinci se připravují na přicházející změnu v jejich životním stylu, na odchod do důchodu. (Toto období je nejdůležitější sociální změnou, jedinci mnohdy přinášejí pocity osamění a ztrátu sociálních kontaktů).
- **Rehabilitační** – dochází ke znovuobnovování a udržování fyzických a duševních sil. V této fázi je dobré programy zaměřit na aktivní trávení volného času, na psychohygienu, výuku schopnosti relaxovat, umět plánovat svůj volný čas směrem k aktivitě adekvátní věku, volným, mentálním a tělesným schopnostem.
- **Posilovací** – v této fázi je zapotřebí rozvíjet zájmy, potřeby a schopnosti jedinců v postproduktivním věku, podporovat jejich aktivity, kultivovat zájmy a jejich potřeby.

¹ Pojem edukace vyjadřuje veškeré situace, při nichž probíhají edukační procesy, dochází při nich k záměrnému i bezděčnému druhu učení. V pedagogickém i andragogickém významu pojem pokrývá formální i neformální vzdělávání včetně vzdělávání dospělých. Edukace je v moderní pedagogické vědě používána jako vhodnější výraz pro spojení „výchova a vzdělávání“. Český jazyk však rozlišuje pojmy výchova a vzdělávání. Termín výchova používáme v širším a užším slova smyslu. V zahraničí se používá jedno slovo – edukace. Výchova v širším slova smyslu zahrnuje celý výchovně-vzdělávací proces a je synonymem pro pojem edukace. Výchova v užším slova smyslu bývá v českém pedagogickém prostředí nejčastěji definována jako proces směřující k rozvoji potřeb, zájmů, postojů a chování jedince. Naproti tomu vzdělávání je procesem směřujícím k rozvoji jeho vědomostí, dovedností a schopností. Čeština tak od sebe odděluje dvě složky formování jedince.

Edukační aktivity¹ seniorů představují specifický segment celoživotního učení. Biodromální charakter vzdělávání vytváří prostor pro výchovu a vzdělávání ve všech stádiích ontogeneze člověka, zvyšuje kvalitu této etapy života, přispívá k pocitu důstojnosti, životního uspokojení, posiluje integraci seniorů do společnosti a podporuje jejich duševní i fyzické zdraví. O celkovém přínosu psychických a fyzických aktivit pro člověka v seniorském věku píše ve svých pracích slovenský geriatr L. Hegyi (2000). N. Hrapková (1996, 1999, 2002) a Z. Ballová (2002) podrobně rozpracovaly možnosti edukace lidí ve vyšším věku a jejich přínos v oblasti prevence sociální izolace.

Vzdělávání seniorů, kterým se zabývá gerontagogika, je v současnosti konsenzuálně vnímané jako integrální součást procesu celoživotního učení (Krystoň – Selecký 2021, 9). Edukace seniorů je nezbytná pro zorientování se v rychle se měnícím světě. Nabídka vzdělávacích aktivit pro seniory se proto musí odvíjet od aktuálních požadavků, které mění se společnost klade na všechny občany (Špatenková – Směkalová 2015, 37). Učení a vzdělávání může usnadnit vývojové úkoly této životní etapy, které přinášejí nejrůznější změny, ale i ztráty.

03 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Mezi základní formy vzdělávání seniorů v České republice patří **Univerzity třetího věku**, **Akademie třetího věku**, **Univerzity volného času** či **Virtuální univerzity třetího věku**, které jsou seniory velmi vyhledávané.

Instituce nabízejí aktivity a programy, které seniorům pomáhají smysluplně naplnit čas, poznat nové přátele a obohatit své vědomosti o nová poznání. Umožňují jim aktivně se zapojit do společenského života. V období „třetího věku“ už člověka nežene kupředu touha vylepšit si kariéru, cílem je vzdělávání pro vlastní potřebu, spokojenost a seberealizaci. V neposlední řadě jsou senioři motivováni přáním být stále platným a užitečným členem společenství a být v kontaktu s lidmi podobných zájmů, sdílet své zkušenosti

s ostatními, nerezignovat ve stáří, nýbrž stále usilovat o sebezdokonalování (Špatenková – Smékalová 2015).

Myšlenka zařadit seniorské vzdělávání do struktury univerzit jako její samostatnou část má kořeny ve Francii, kde profesor mezinárodního práva na Univerzitě sociálních věd v Toulouse Pierre Vellas (1924–2005) založil v roce 1973 první Univerzitu třetího věku (dále jen U3V). Myšlenka U3V se začala šířit do dalších evropských zemí. Nejprve se ujala v Polsku; průkopníkem U3V v České republice byla Univerzita Palackého v Olomouci, kde byly první kurzy otevřeny v roce 1986. O rok později následovala Karlova univerzita v Praze (Petřková in: Bočková a kol. 1994, 24–31).

„*Při projektování a realizaci vzdělávacích aktivit, které jsou primárně zaměřeny na cílovou skupinu seniorů, by vzdělavatel neměl opomíjet gerontodidaktické zásady (teorii učení a vyučování seniorů), neboť jejich dodržování je základem úspěšného vzdělávacího procesu. Seniorský věk má svá specifika, na která by měl každý vzdělavatel brát zřetel.*“

V současnosti studuje na 22 veřejných vysokých školách už přes padesát tisíc lidí (Univerzitas.cz). Požadavkem pro přijetí ke studiu bývá zpravidla dokončené středoškolské vzdělání. Studium je složeno z přednášek a seminářů, na kterých je vyžadována 60% účast. U většiny univerzit si posluchači vybírají z mnoha krátkodobých tematických kurzů. Posluchači, kteří splní požadované podmínky, kterými jsou např. vypracování a odevzdání závěrečné písemné práce v rozsahu zadaného počtu stran, příp. úspěšné složení testu, získají při slavnostní promoci Osvědčení o absolvování Univerzity třetího věku (Pávková 2021).

A3V se výrazně podobá U3V, a to v organizačních a vzdělávacích činnostech. První kurz A3V se konal v Přerově v roce 1983. Tato forma studia nabízí nejčastěji tematicky ucelený program, ve kterém se seniorský účastník vzdělávacího programu něčemu novému naučí a přitom rozvíjí své zájmy a uspokojuje své sociální potřeby. Kurzy bývají organizovány pod záštitou různých organizací, např., knihoven, středních škol či kulturních domů a institucí. Výuka probíhá zpravidla ve dvousemestrálních cyklech a má formu buď monotematických přednášek a besed nebo je zaměřena na různá témata. Posluchačem se může stát kdokoli, aniž by byla vyžadována určitá úroveň dosaženého vzdělání (Špatenková – Smékalová 2015, 94).

Další, neméně důležitou formou vzdělávání seniorů, jsou Univerzity volného času a Virtuální univerzity třetího věku, kde je výuka založena na využití komunikačních a informačních technologií, či Kluby seniorů a jiné organizace, které nabízejí vzdělávací činnosti v podobě přednášek a besed, turistických výletů, poznávacích zájezdů a nejrůznějších pohybových a relaxačních aktivit (Pávková 2021).

Pokud má senior zájem o některou z uvedených vzdělávacích aktivit, které se nabízejí v jeho dostupném okolí, může vyvstat řada neočekávaných bariér, se kterými je zapotřebí se pozitivně vyrovnat. Jedná se zpravidla o:

- **Informační bariéry** – vyplývají z omezených možností a z nedostatku dovedností vyhledat si relevantní informace; mohou být zapříčiněny neznalostí technologií či nedostatkem informací.
- **Situační bariéry** – nedostatek finančních prostředků, ale i nedostatek času z důvodu péče o členy rodiny, překonávání překážek na úrovni geografické, komplikovaná dopravní dostupnost.
- **Psychologické bariéry** – malé sebevědomí, strach z nové a neznámé situace, z náročnosti a rozsahu výuky, z negativního přístupu ze stran vzdělavatelů či ostatních účastníků vzdělávacího procesu.
- **Andragogické bariéry** – okolnosti související s nedostatkem předchozích vědomostí, bariéry zapříčiněné kvalitou výuky či nevhodnou formou hodnocení.
- **Organizační bariéry** – souvisí s překážkami ze strany organizátora; jde se o nevhodné podmínky týkající se obsahu a kvality, časového harmonogramu a nevhodného výběru místa výuky.
- **Počítačová gramotnost** – tato bariéra se v době pandemie covid-19 ukázala být mimořádně důležitým tématem. V tomto období se minimalizovaly veškeré sociální kontakty, mnohá opatření dopadala především na seniory, kteří s moderními technologiemi neuměli zacházet nebo měli osvojeny jen základní dovednosti (Pávková 2021, 54).

Exkurze do Sázavského kláštera, 2020

04 GERONTAGOG – VZDĚLAVATEL SENIORŮ

V kapitole „Vzdělavatel seniorů – gerontagog“ si blíže vysvětlíme odbornost, kterou by měl mít edukátor/lektor/vzdělavatel/facilitátor, který se zabývá problematikou výchovy a vzděláváním jedinců v postproduktivním věku.

Procesem vzdělávání, výchovou a péčí o člověka v seniorském věku, přípravou na stáří a mezigeneračními vztahy se zabývá andragogická subdisciplína GERONTAGOGIKA. Využívá poznatky z didaktiky (androdidaktiky a psychodidaktiky), filozofie a teorie učení a v neposlední řadě i z psychologie učení.

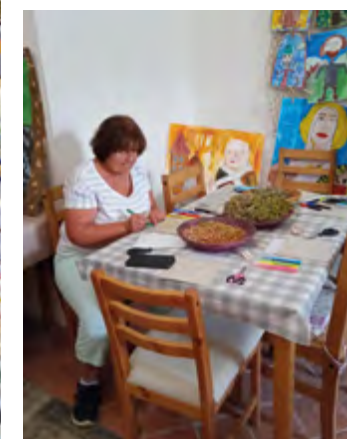
Gerontagogika je aplikovanou vědní disciplínou andragogiky, zabývající se procesem vzdělávání, výchovou a péčí o člověka v seniorském věku, přípravou na stáří a mezigeneračními vztahy. Nevytvořila se z pedagogiky, společenské vědy o výchově a vzdělávání, nýbrž z potřeby praxe. Souvislost mezi gerontagogikou a andragogikou vymezují Veteška s Vacínovou (2011, 135) takto: „Geragogika (též termín gerontagogika nebo gerontopedagogika) je chápán jako teoreticko-empirická disciplína a pedagogická disciplína zabývající se edukačními zřeteli ve třetím věku života. Edukačně navazuje na andragogiku, pokrývající dospělý věk jedince. Edukační potřeby starších a starých lidí nelze ignorovat a spojovat seniorský věk pouze s různými omezeními a ztrátami, ze kterých vyplývá jejich životní pasivita.“

„Gerontagogika není jen zúžená vědní oblast o stárnutí, ale pokrývá celý příběh života, vystupuje jako mezigenerační učení v kontextu pedagogiky a andragogiky. Je také vědou, která zkoumá vztah kultury, společnosti a individua, zároveň spojuje gerontologii se společenskovědně orientovanou výchovo-vědou (edukační gerontologie).“

S pojmem gerontagogika se můžeme poprvé setkat v práci O. F. Bollnowa (1962), který vyslovil požadavek výchovné pomoci ve stáří. Tato pomoc by měla sloužit správnému a smysluplnému zvládnutí životních situací. Nauku o výchově starších lidí nazval gerontagogikou.

Gerontagogika se na rozdíl od andragogiky věnuje jiným tématům, která systematicky rozpracovává. Jedná se zejména o problematiku aktivizace, terapie, animace, mezigeneračních a kulturních aktivit, komunitního a sociálního začlenění seniorů do společnosti a kvalitu života seniorů (Veteška 2017, 13).

C. Határ (2011) k problematice této andragogické subdisciplíny dále uvádí, že je možné konstatovat, že primárním cílem geragogické praxe je socializace, stabilizace a rozvoj osobnosti dospělého člověka v seniorském věku prostřednictvím profesního, zájmového a občanského vzdělávání, sociálně-výchovné péče a kulturně-osvětové činnosti.

05 MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ

Z psychologického hlediska je motivace chápána jako vnitřní, uvědomovaný i neuvědomovaný stimul působící na chování, komunikaci a postoje seniorů.

V rámci uskutečněných výzkumů lze stanovit strukturu motivů účasti na vzdělávání. Beneš (2014) uvádí například následující struktury motivů:

- sociální kontakt – člověk usiluje o navázání nových vztahů a kontaktů, snaží se pochopit sám sebe a vyhledává skupinové aktivity;
- participace na životě společnosti;
- vnější očekávání – seniorům vzdělávání doporučují přátelé, sociální pracovníci atd.;

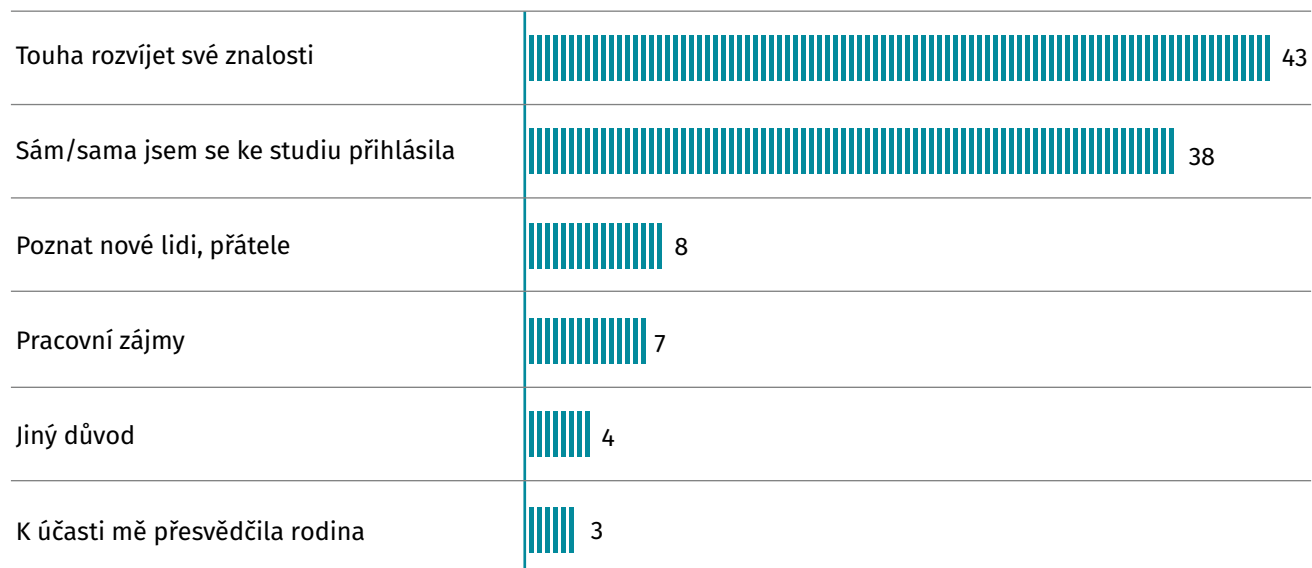
- kognitivní zájmy – podnětem pro další vzdělávání jsou vědomosti a jejich prohlubování či získávání.

Výše zmiňované struktury se potvrdily ve výzkumu, který jsme provedli v r. 2021 v rámci pilotního běhu vzdělávacího programu Památkové akademie třetího věku. Přehled faktorů, které ovlivnily motivaci seniorů ke vzdělávání a odpovědi na otázku:

„*Co osobně seniorům studium přináší?*“ jsou představeny prostřednictvím grafu.

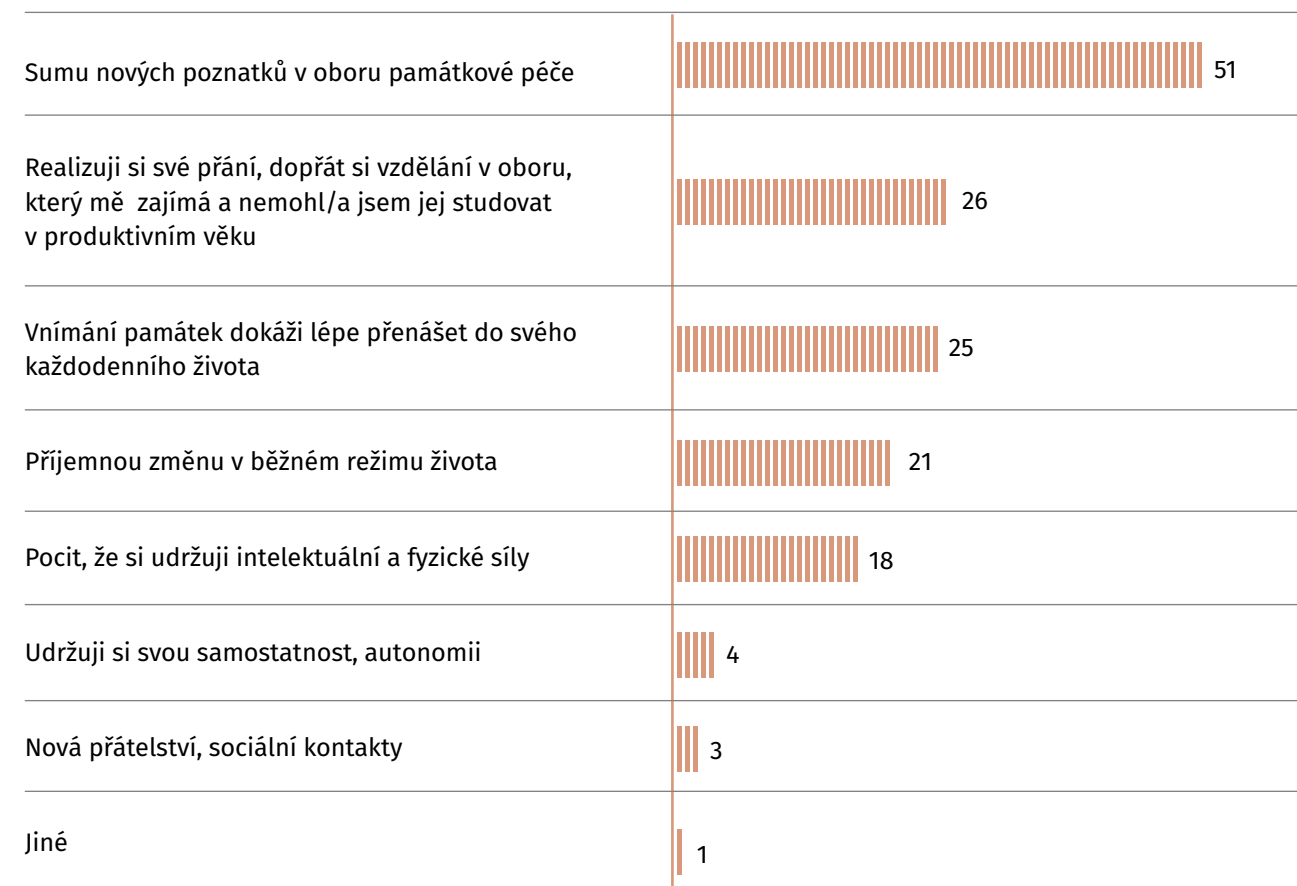
Cílovou skupinu výzkumu tvořilo 82 posluchačů Památkové A3V.

Na otázku: „*Co iniciovalo Vaši účast na studiu A3V?*“ jsme získali následující odpovědi:

Jiné důvody: Najít vhodnou a zajímavou náplň po odchodu do důchodu

Na otázku: „*Co Vám osobně studium přináší?*“ senioři odpověděli takto:

Jiné: Kontakty na pracovníky NPÚ – GnŘ a přednášející

Aby byla motivace vzdělávání seniorů úspěšná, je zapotřebí dbát na splnění podmínek ovlivňujících didaktický proces vzdělávání.

Podmínky dělíme na vnitřní a vnější.

Mezi vnitřní podmínky řadíme fyzický a psychický stav účastníků, včetně jejich potřeb biologických (únava, kolísání pozornosti, emocionální bariéry aj.).

Podmínky vnější jsou např. hygienické prostředí, relaxační prostředí nebo estetický dojem prostředí.

06 PAMÁTKOVÁ AKADEMIE TŘETÍHO VĚKU

V rámci dlouhodobé koncepce rozvoje Národního památkového ústavu v letech 2019–2023 byl do života uveden nový vzdělávací program, určený pro cílovou skupinu seniorů.

Lze jej zařadit jako jeden z výstupů *DKRVO 99H3010200, výzkumné oblasti: V: Metody zpřístupnění památkového fondu pro celoživotní vzdělávání*. Jedná se o dvouletý vzdělávací program – **Památkovou akademii třetího věku**, která svou formou spadá do kategorie zájmového² a občanského³ vzdělávání dospělých.

² **Zájmové vzdělávání** je možné vymezit jako souhrn krátkodobých i dlouhodobých forem, které jedinci umožňují edukační, tvůrčí, poznávací i organizační volnočasové aktivity, směřující k saturaci jejich individuálního zájmu, rozvoji a kultivaci osobnosti, ale i k celkovému zlepšení kvality života jedince (Šerák 2009). Postavení zájmového vzdělávání dospělých v současné společnosti nespočívá pouze se společensky akceptovatelnou hodnotou vzdělávání celkově, nýbrž i se skutečností, jakou hodnotu lidé připisují svému volnému času, jakou funkci a hodnotu v jejich životě sehraává a na jakém žebříčku hodnot ji každý z nich má postavenou. I když se způsoby využívání volného času dynamicky vyvíjejí, je možné konstatovat, že volný čas poskytuje prostor i pro saturaci edukačních potřeb.

Pro oblast vzdělávání dospělých, potažmo zájmové vzdělávání dospělých neexistuje v České republice žádný platný zákon. Většina států Evropské unie disponuje samostatným zákonem o dalším vzdělávání, který obvykle řeší systém komplexně a jehož jednotlivé části jsou samostatně ošetřeny jak z hlediska normativního, tak i finančního. V České republice je tato oblast řešena fragmentárně, neboť základní právní norma schází. Tato absence legislativního rámce způsobuje, že žádný orgán státní správy nedisponuje kompetencemi, do kterých by vzdělávání dospělých jako celek spadalo.

Z aktuálních právních norem je vzdělávání dospělých uvedeno:

- ve školském zákoně (561/2004 Sb.)
- ve vysokoškolském zákoně (111/1998 Sb.)
- v Zákoníku práce (262/2006 Sb.)
- v Zákoně o zaměstnanosti (435/2004 Sb.)

Vzdělávání dospělých je dále ukotveno v dokumentech, které však nemají legislativní charakter. Jsou jimi:

- Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha (2001)
- Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR (2003)
- Strategie celoživotního učení ČR (2007)

Většina aktivit spojených s profesním vzděláním je garantována Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, na rekvalifikace zaměstnanců v rámci zavádění nových technologií dohlíží Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Aktivity zájmového vzdělávání dospělých spadají do kompetence Ministerstva kultury ČR (galerie, příspěvkové organizace, muzea a další), o zdravotnickou osvětu se stará Ministerstvo zdravotnictví ČR a o osvětu ekologického charakteru Ministerstvo životního prostředí ČR.

Hlavní funkce zájmového vzdělávání podle J. Vymazala 1990, které lze považovat za stále aktuální, jsou:

- aktivační, inovační
- ekonomické
- expresivní
- komunikativní a afiliační
- kompenzační
- konzervační
- popularizační
- propagandistické
- relaxační
- regenerační
- sociálně adaptační, integrační a kontrolní
- světonázorové
- všeobecně vzdělávací

V červnu 2019 byl proveden průzkum napříč všemi příspěvkovými organizacemi Ministerstva kultury ČR, ale i mezi vysokými školami, jež nabízejí v rámci celoživotního učení studium na U3V. Pozornost byla zaměřena na fakulty, které se zabývají výukou kulturního dědictví, historií, architekturou či dějinami umění. Výsledek provedeného průzkumu ukázal, že ucelený přehled přednášek v oboru památkové péče pro populaci v seniorském věku neposkytuje žádná z výše zmiňovaných institucí.

Následující kapitola nás seznámí s *Koncepcí vzdělávacího programu pro seniory v oboru památkové péče*, která vnikla pro účely vzdělávání v NPÚ.

Představíme si jednotlivé didaktické kroky, prostřednictvím kterých naplníme cíle vzdělávací aktivity, kterou svým obsahem můžeme zařadit do kategorie kulturně-osvětového vzdělávání a zároveň ji lze považovat za jednu z možností, jak efektivně naplnit myšlenku „**aktivního stárnutí**“.

³**Občanské vzdělávání** – (angl. citizenship education) je jednou z možností vzdělávání dospělých, které M. Kopecký (2008, 18) vystihuje těmito slovy: „...vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana, pro jeho adaptaci na měnící se sociální a politické podmínky (proto je někdy používán pojem politické vzdělávání), slouží k urychlení a dotváření socializace a občanské hodnotové orientace. Zahrnuje problematiku etickou, estetickou, právní, ekologickou, všeobecně vzdělávací, zdravotnickou, tělovýchovnou, filozofickou, náboženskou, politickou, občanskou a sociální. Občanské vzdělávání na rozdíl od zájmového by mělo být v zájmu státu a státem podporováno.“

M. Beran Sládkyová a J. Neusarová (2021) výchovu k občanství charakterizují jako vzdělávání k občanskému životu dětí, mladistvých, dospělých a seniorů, které je zaměřené na demokratický způsob života, na osobní občanskou zodpovědnost a na tvořivou účast v politickém, sociálním a kulturním životě. Právě tento pojem – VÝCHOVA K OBČANSTVÍ – nejlépe vystihuje podstatu občanského vzdělávání jako součást celoživotního učení.

Strategické dokumenty, které se týkají celoživotního učení, zdůrazňují potřebu občanského vzdělávání jako významné oblasti dalšího vzdělávání. Tři hlavní oblasti, které by mělo celoživotní učení podporovat a rozvíjet, vymezuje v České republice Strategie ČZU ČR jako: osobní rozvoj, sociální soudržnost a zaměstnatelnost. Mezi návrhy opatření pro další vzdělávání Strategie ČZU ČR je uváděno podporování rozvoje zájmového a občanského vzdělávání. „Aktivní občanství“ patří mezi základní strategické cíle celoživotního učení, proto je nezbytné systematicky rozvíjet občanské vzdělávání dospělých a soudržnost společnosti prostřednictvím rozvíjení kompetencí občanů, aby se mohli účinně zapojovat do veřejného života (MŠMT, Strategie ČZU, In Centrum občanského vzdělávání, 2010, 19).

Evropská komise si nechala vypracovat studii, která měla stanovit indikátory aktivního občanství a občanského vzdělávání, a dospěla k následujícím výsledkům (De Weerd et al., In Centrum občanského vzdělávání 2010, 6–7). Za indikátory aktivního občanství jsou považovány tyto charakteristiky:

- dobrovolná činnost v organizaci;
- organizované aktivity pro komunitu;
- účast ve volbách;
- zapojení se do politické strany;
- zapojení se do zájmové skupiny;
- nenásilné formy protestu;
- zapojení se do veřejné debaty.

Je zapotřebí si uvědomit, že jednotlivé evropské státy mají značně odlišné modely občanského vzdělávání, které vycházejí z národních tradic a respektují tak kulturní odlišnosti. Občanské vzdělávání v sobě zahrnuje různorodé oblasti společenského života, počínaje etickými, estetickými, právními, přes všeobecně vzdělávací, ekologické, ekonomické až po sociální, komunitní a politické. Proto je zapotřebí navázat na společenský kontext a dojít ke shodě ohledně vhodného přístupu. Celoživotní učení tak pomáhá k rozvoji občanů jako samostatně myslících jedinců, kteří mohou a chtějí rozvíjet demokracii a občanskou společnost.

CÍL VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Památková akademie třetího věku si klade za cíl vzdělávat seniory v oblasti památkové péče. Prostřednictvím teorie (přednášky, diskuse), ale i příkladů z praxe (exkurze, workshopy) se snaží rozšířit posluchačům vědomosti o památkách včetně péče o naše kulturní dědictví. Vnímání památek následně může automaticky přecházet do jejich každodenního života, mohou objevovat a pozorovat hodnoty vytvořené našimi předky s větším porozuměním. Studijní plán a osnovy jsou koncipovány tak, aby nabídly praktické informace a rady, podněcovaly účastníky k jejich dalšímu vzdělávání a zároveň je vybízely k zapojení se do dobrovolnických aktivit na poli ochrany památek (bližší informace jsou popsány v kapitole 07. *Senior v roli „dobrovolného“ dokumentátora památek*). Studijní program je otevřen osobám 60+.

OBSAH VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Posluchači získávají po dobu dvou let ucelené informace o historickém vývoji vztahu člověka k památkám, jsou jim osvětleny základní pojmy a terminologie. Důraz je kladen na otázky hodnot a hodnocení památek, jejich autenticitu, originalitu a původnost. Jsou uvedeni do problematiky péče o kulturní památky movité i nemovité, památky technické povahy, drobné sakrální památky, do problematiky stavebně historických průzkumů, urbanismu v památkové péči či vývoje historických zahrad. Seznamují se s péčí o historické zahrady a parky a je jim přiblížena péče o archeologické nálezy. V neposlední řadě je do obsahu výuky zařazeno i téma prezentace zpřístupněných památek, zaměřené na interiérové instalace a expozice na objektech NPÚ.

Exkurze do pražské Invalidovny realizovaná v rámci výuky Památkové akademie třetího věku v dubnu 2023

Exkurze na státní zámek Ratibořice a do Babiččina údolí, 2021

Vzdělávací program zároveň vytváří sociální prostředí, které umožňuje účastníkům setkávat se se skupinou podobně naladěných lidí a tím napomáhá posilovat jejich psychické i fyzické zdraví. Senioři mají možnost osvojit si v rámci celoživotního učení hodnoty a význam kulturního dědictví a tyto nabyté vědomosti a dovednosti potom v roli prarodičů (tato sociální role je nezastupitelná) přenášet na další generace v rámci svých rodin.

Na základě analýzy dotazníkového šetření z pilotního běhu vzdělávacího programu, jehož realizace probíhala v letech 2019–2021, byl zahájen v lednu 2022 druhý ročník.

Šetření přineslo přehledné informace týkající se motivace ke vzdělávání, spokojenosti posluchačů s prostředím vzdělávací aktivity, organizací výuky, kvalitou přednáškových prezentací, způsobem prezentace přednášek a osobním přístupem seniorů k dobrovolnickým aktivitám.

Analýza výsledků průzkumného šetření potvrdila zájem seniorů aktivně se zapojit do dobrovolnických činností v rámci ochrany našeho kulturního dědictví a péče o památkový fond. Vzdělávací program byl v důsledku této analýzy modifikován. Důraz je kladen na obsah výuky s problematikou péče o nemovité a movité kulturní památky a drobné sakrální památky v krajině, prostřednictvím kterých by mělo docházet k rozvoji občanských kompetencí seniorů.

Po celou dobu realizace vyučovacího procesu musí být dbáno na jednotlivé didaktické zákonitosti, zásady a pravidla.

DIDAKTICKÉ ZÁSADY

- **zásada názornosti** směřuje k tomu, aby si senioři vytvářeli představy a pojmy na základě bezprostředního vnímání předmětů a jevů;
- **zásada uvědomělosti a aktivity posluchačů vzdělávacího programu** vyjadřuje požadavek takového vyučování, při němž si senioři vytváří kladný vztah k učení (péče o památky) a aktivně si osvojují vědomosti a dovednosti, které dokážou následně samostatně použít při řešení praktických úkolů – v našem případě je to dokumentátorská činnost;
- **zásada přiměřenosti a individuálního přístupu** vyjadřuje požadavek, aby obsah a rozsah učiva včetně způsobu výuky odpovídaly stupni psychického rozvoje a tělesným schopnostem posluchačů;
- **zásada trvalosti** vyjadřuje požadavek, aby si senioři osvojené vědomosti a dovednosti bezpečně zapamatovali a dokázali si je v paměti vybavovat a případně i prakticky využívat;
- **zásada soustavnosti** podání učiva musí probíhat v logickém uspořádání a postupně, aby si posluchači osvojovali vědomosti a dovednosti v ucelené soustavě.

FORMY VÝUKY

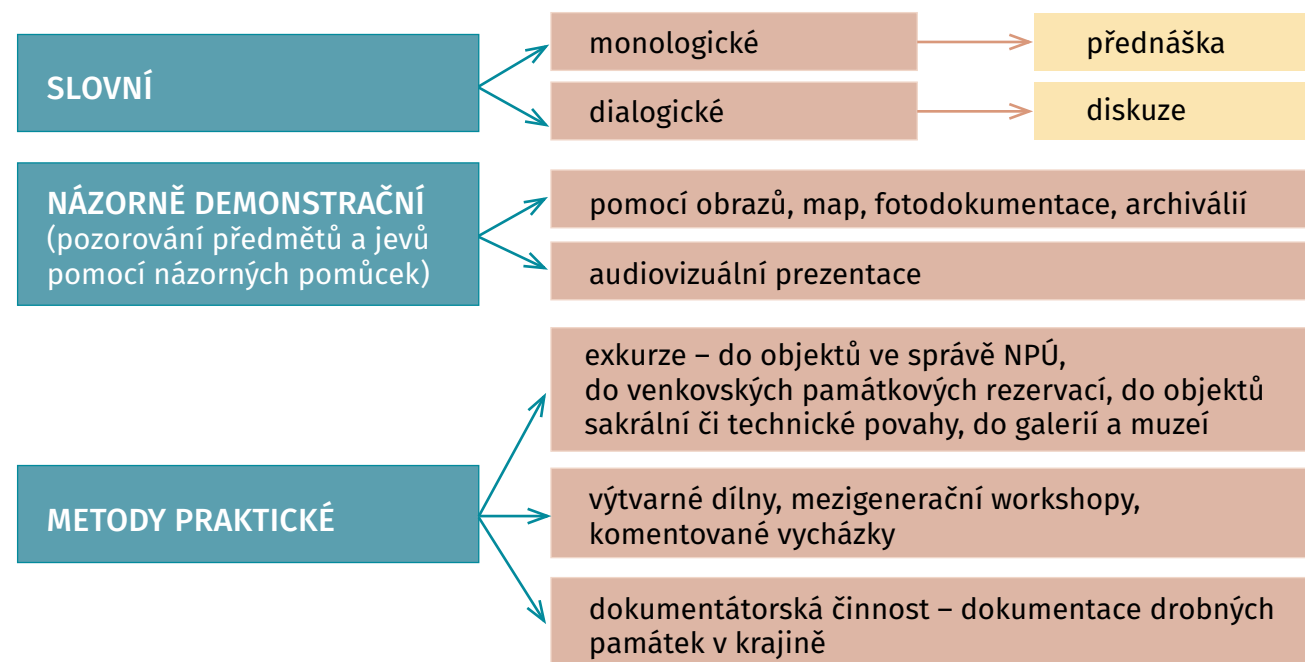
Formy výuky jsou jakýmsi způsoby řízení, organizace a regulace didaktického procesu. Pro naplnění cílů a obsahu vzdělávacího programu pracujeme s následujícími formami:

METODY VÝUKY

Při realizaci vzdělávacího programu jsou do praxe uvedeny frekventované metody výuky, které se využívají při zájmovém a občanském vzdělávání.

ČASOVÝ HARMONOGRAM

Při tvorbě vzdělávacího programu určeného pro seniory nesmíme opomenout zohlednit čas na učení, kterého tato cílová skupina pro osvojení si učiva potřebuje více. Starší lidé by se neměli dostat do časového stresu. Na zřeteli bychom měli mít určitý řád, který je, ač se to na první pohled nemusí zdát, do značné míry důležitý pro pocit bezpečí. Senior přesně ví, co bude a jak to bude a tím se zmírňuje jeho pocit napětí a případná úzkost a stres.

Harmonogram vzdělávacích aktivit počítá s výukou v dopoledních hodinách, frekvencí přednášek 1x měsíčně od 9:30 do 13:00 hodin. Výuka je doplněna o exkurze a tematické vycházky vztahující se k probíraným tématům.

LEKTORSKÉ A PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Při výběru složení lektorského týmu je zapotřebí postupovat tak, aby byl celý proces vzdělávání úspěšný. Proto volíme vhodné lektory, kteří mají odborné kvality, ale i osobnostní předpoklady. Odbornými kvalitami jsou v našem případě myšleny vědomosti, dovednosti a odborné znalosti v oborech souvisejících s památkovou péčí a ochranou kulturního dědictví. Přednášejícími jsou z 90 % zaměstnanci NPÚ a zároveň specialisté na vybraná témata, jež jsou obsahem vzdělávacího programu.

MATERIÁLNÍ A TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ

Vzdělávání probíhá v přednáškovém sále NPÚ, v Liliové ulici. Sál má kapacitu 42 míst, je vybaven notebookem, dataprojektorem, dotykovou tabulí, flipchartem, mikrofonom, kamerou a přístupem k internetu.

Vzdělávací zázemí by mělo účastníkům poskytovat i prostory pro společný dialog a odpočinek trávený mezi přednáškovými bloky; tímto prostorem je v Liliové ulici tzv. „mázhaus“, kde mají studenti k dispozici drobné občerstvení.

TEMATICKÉ OKRUHY VÝUKY

Teoretická část

- Historický vývoj vztahu člověka k památkám
- Památky světového dědictví UNESCO a národní kulturní památky
- Úvod do péče o movité kulturní památky
- Spolupráce s policií České republiky při vyhledávání odcizených památek
- Typy mobiliárních fondů na objektech ve správě NPÚ
- Péče o historický mobiliář, příklady z praxe
- Prezentace zpřístupněných památek a průvodcovská služba NPÚ
- Interiérová instalace a expozice na objektech NPÚ, průvodcovské texty
- Stavebněhistorické průzkumy
- Urbanismus v památkové péči
- Základy péče o nemovité kulturní památky
- Poznávání, evidence a dokumentace památkového fondu
- Drobná sakrální architektura
- Úvod do péče o památky technické povahy
- Úvod do péče o památky židovské kultury na našem území

- Úvod do archeologické památkové péče
- Vývoj historických zahrad a parků v ČR
- Úvod do genealogie
- Lidové tradice a zvyky

Exkurze a tematické vycházky

- SH Karlštejn
- Návštěva vybraných objektů ve správě NPÚ – např. SZ Slatiňany, Hospitál Kuks, Invalidovna, SZ Ratibořice, SH Karlštejn a další
- Komentovaná vycházka s archeologickou tematikou, vycházka za památkovými zónami pražské předměstské architektury
- Národní galerie – vybrané aktuální výstavy
- Komentované vycházky s tematikou Plečnickových realizací na Pražském Hradě a v kostele Nejsvětějšího Srdce Páně
- Exkurze do kostela sv. Jiljí na Starém Městě pražském

Mezigenerační workshopy

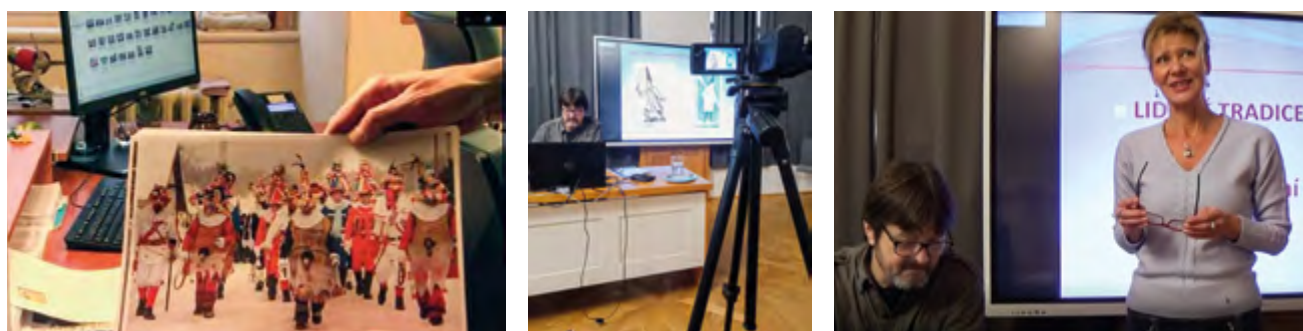
Praktická část

- Dokumentace drobných památek

Přednáška *Drobná sakrální architektura, 2022*

Přednášky z cyklu *Lidové tradice a zvyky jsou pro posluchače streamovány*

PUBLIC RELATIONS VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

O programu je veřejnost informována:

- prostřednictvím webových stránek Národního památkového ústavu:
<https://www.npu.cz/cs/o-nas/vzdelavani/odborne-vzdelavani/akademie-tretiho-veku>;
- příspěvkem v recenzovaném odborném časopise *Zprávy památkové péče – Vzdělávání seniorů v oboru památkové péče*:
<https://zpp.npu.cz/pdfs/zpp/2020/01/16.pdf>
- případovou studii v recenzovaném odborném časopise *Kultura umění a výchova – Vzdělávání seniorů | Senioři jako účastníci vzdělávacího programu v oboru památkové péče*:
www.kuv.upol.cz » 1/2021 » Vzdělávání seniorů » Senioři jako účastníci vzdělávacího programu v oboru památkové péče
- příspěvky publikovanými na EPALÉ, elektronické platformě pro vzdělávání dospělých v Evropě. Platforma EPALÉ je financována z programu Erasmus+.

Je součástí strategie Evropské unie na podporu větších a lepších vzdělávacích příležitostí pro všechny dospělé:

- Přihlaste se do Památkové akademie třetího věku:
<https://epale.ec.europa.eu/en/node/305780>
- Kulturní vzdělávání dospělých:
<https://epale.ec.europa.eu/en/node/318154>
- Mezigenerační učení:
<https://epale.ec.europa.eu/en/node/321948>
- Mezigenerační výtvarné adventní workshopy:
<https://epale.ec.europa.eu/en/node/329821>
- Kateřina Pávková: Education as a product of horizontal and vertical generational relations
<https://epale.ec.europa.eu/en/blog/katerina-pavkova-education-product-horizontal-and-vertical-generational-relationships>
- příspěvkem v časopise *PROPAMÁTKY*:
<https://www.propamatky.info/cs/zpravodajstvi/hlavni-mesto-praha/tipy-a-inspirace/pamatkova-akademie-tretiho-veku-bude-pokracovat/5939/>

PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ OSVĚDČENÍ

V letech 2019–2023 byla podmínkou pro získání Osvědčení o absolvování Památkové akademie třetího věku 75 % účast na výuce.

Od roku 2024 musí mít posluchači pro získání „osvědčení“ 75% účast na výuce a splnit praktickou část vzdělávacího programu, která spočívá v dokumentátorské činnosti. Blíže informace poskytne garant programu. V letech 2019–2023 absolvovalo Památkovou akademii třetího věku 130 účastníků.

Předávání osvědčení absolventům pilotního ročníku, 2019–2021

Předávání osvědčení absolventům pilotního ročníku, 2019–2021

Z KORESPONDENCE POSLUCHAČŮ

Od: Hana Svojtková

Komu: Kateřina Pávková

Odesláno: pondělí 16. 12. 2019

Předmět: Poděkování Památková akademie třetího věku

Vážená paní Pávková,

dovolte, abych poděkovala za letošní vzorné uspořádání „Památkové akademie třetího věku“. Především oceňuji výbornou skladbu přednáškových témat. Současně obdivuji vysokou úroveň přednášejících.

Dostává se nám mnoha zajímavých informací srozumitelných nejen pro odborníky v dané profesi. Proto tento projekt hodnotím jako velmi záslužný. Vnímání památek tak přechází automaticky do našeho každodenního života. Člověk může objevovat a pozorovat krásu, vytvořenou našimi předky s porozuměním a jistě je nemine bez povšimnutí.

Zároveň děkuji za starostlivost, s jakou pečujete i o nás „posluchače“ :-). Organizace celého vzdělávacího procesu vyžaduje pečlivost, ochotu i rozhodnost a to splňujete v plné míře.

Přeji Vám i celému kolektivu radostné Vánoce. V novém roce pevně zdraví, štěstí a stále pracovní úspěchy.

S pozdravem,

Hana Svojtková

Od: Jana Horniková

Komu: "Kateřina Pávková

Odesláno: Úterý, 19 Červenec, 2022

Předmět: Poděkování

Paní magistro, ještě jednou díky za moc pěknou návštěvu kláštera, paní průvodkyni také poděkování, měla to skvěle připravené, budu se těšit na září. Užijte si hezké léto.

Jana Horniková

Od: Vlasta Krásová

Komu: Kateřina Pávková

Odesláno: Sobota, 23 Červenec, 2022

Předmět: Sázavský klášter

Milá paní Kateřino, díky za bezva výlet na Sázavu. Perfektně jste ho zorganizovala, stejně jako všechny akce, které pro seniory jsou pod vaším velením.

Fotky jsou těž moc pěkné a budou nám připomínat, jak jste se nám věnovala. Už se těším na září, kdy se v Liliové opět uvidíme. Léto si hezky užijte.

Vlasta Krásová

Ukázka z výuky: Úvod do péče o movité památky; úvod do problematiky stavebněhistorického průzkumu; exkurze na téma dokumentace památek v rámci dobrovolnické činnosti, 2022

Komentovaná vycházka po Plečnikových realizacích na Pražském hradě, 2022

Exkurze do Zahrad pod Pražským hradem, 2022

07 SENIOR V ROLI „DOBROVOLNÉHO“
DOKUMENTÁTORA PAMÁTEK

Kapitola *Senior v roli „dobrovolného“ dokumentátora památek* uvede do souvislosti, jaký vliv má zájmové vzdělávání v oboru památkové péče na rozvoj občanských kompetencí seniorů.

Jedním z cílů vzdělávacího programu je podnítit v seniorech zájem zapojit se do péče o památky formou občanských dobrovolnických aktivit.

Dobrovolnictví je činnost, která spočívá ve výkonu veřejně prospěšné aktivity k dosahování veřejného blaha (týká se např. pomoci potřebným, ale i ochrany životního prostředí či kulturních činností aj.). Je vykonávána dobrovolníkem ze svobodné vůle ve volném čase a bez nároku na odměnu. Dobrovolníci mohou být registrováni v rámci organizací, nebo příslušnou činnost vykonávají samostatně bez formálního vztahu k nějaké instituci. Dobrovolnictví, jehož činnost je směřována k památkám, přispívá k širšímu povědomí o potřebě chránit kulturní a přírodní dědictví.

V letech 2019–2021 projevili posluchači pilotního běhu Památkové akademie třetího věku zájem stát se „dobrovolnými zahradníky“ v Palácových zahradách pod Pražským hradem. K této realizaci bohužel nedošlo z důvodů pandemie covid-19 a v souvislosti s nutností dodržovat podmínky BOZP.

Nový projekt dobrovolnické činnosti, jehož obsahem je **dokumentace drobných památek v krajině**, která rozvíjí občanské kompetence seniorů v rámci studijního programu, započal v r. 2022.

V návaznosti na přednášky *Úvod do péče o movité památky a Problematika péče o drobné památky v krajině* vznikl ve spolupráci s oddělením movitých památek GR **návod**, na základě kterého se senioři zapojují do **dokumentátorské činnosti** a stávají se tak **aktivními dobrovolnými památkáři**. Posluchači v průběhu druhého ročníku studia památky dokumentují, následně odevzdávají fotodokumentaci garantovi vzdě-

lávacího programu, ten ji třídí, archivuje a předává do oddělení movitých památek na generálním ředitelství NPÚ, kde je následně uložena do příslušné pracovní databáze – Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

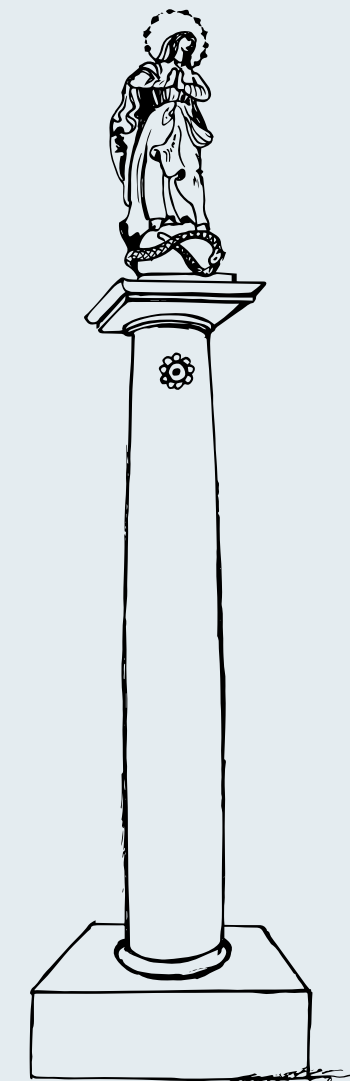
Jako studijní materiál pro lepší orientaci v problematice dokumentace památek je studentům poskytnuta Metodika dokumentace drobných památek, která vznikla ve spolupráci Národního památkového ústavu, Územního odborného pracoviště v Ústí nad Labem a Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Metodika je dostupná na: www.npu.cz/publikace/metodika-dokumentace-drobnych-pamatek.pdf

NÁVOD PRO DOKUMENTÁTORSKOU ČINNOST SENIORŮ

Socha na náměstí

1. Vyberete si objekt, který budete dokumentovat, např. sochu na náměstí.
2. Pořídíte snímek celku – pokud to situace dovolí, tak ze všech světových stran. Poté si sochu dobře prohlédněte, zda na sobě nemá např. nápis, a ten zdokumentujte samostatně na další fotografii.
3. Stejně tak pořídíte detail, pro případ, že byste objevili nějaké poškození apod.; u soch pořídíte detaily atributů, draperií, ošacení.
4. Zdokumentujte vše, co vás na soše zaujme.
5. Zkuste si sochu pro sebe ikonograficky určit a třeba i zadatovat. (Toto není však smyslem vaší dobrovolnické činnosti).
6. Nezapomeňte si zapsat, kdy a kde jste fotografie pořídili.
7. Snímky uložte v počítači do složky (ve formátu jpg) a následně nám je pošlete přes webové stránky uschovna.cz nebo je přineste osobně na adresu Liliová 5, Praha 1 – Staré Město, odbor edukace a dalšího vzdělávání.

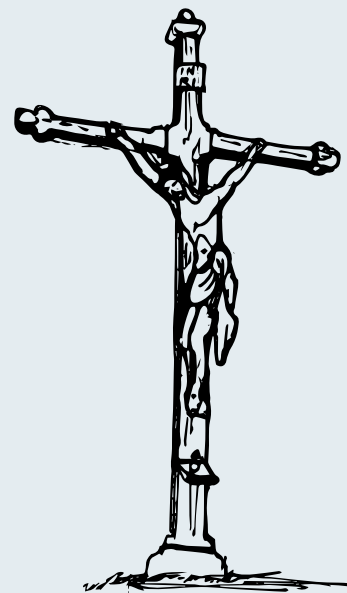
Socha jako součást sousoší

1. Postupujte stejným způsobem jako v případě č. 1.
2. Vyfoťte celek, postupně přidejte části celku a teprve pak detaily.

Fotodokumentace na hřbitově

1. Vyberete si náhrobky, které stojí za dokumentaci, věnujte pozornost i hrobům, které jsou poničené anebo zanikají – takové snímky jsou obzvláště potřebné a poslouží pro případnou identifikaci v době, kdy náhrobek již zcela zanikne.
2. Vždy se fotí celek, pak nápis a hrobové číslo, to je velmi důležité.
3. U křížů pořídte detaily kování, spojů, odlitků.
4. Nezapomeňte udělat foto celku, mapující přilehlé okolí, aby byla snazší identifikace v terénu.

Dokumentace smírčích křížů, božích muk, výklenkových kaplí, drobných kapliček, starých roubenek či soch ve výklencích vesnických domů

1. Postupujete ve stejném duchu jako v příkladech předešlých.
2. Nezapomeňte udělat fotografii, mapující přilehlé okolí, aby byla snazší identifikace v terénu.

⁴ Smírčí kříž - kamenný kříž, postavený nejčastěji na místě, kde se stal hrdelní zločin nebo neštěstí.

⁵ Boží muka – jedná se o památku připomínající umučení Ježíše Krista, která je vertikálního charakteru. Skládá se ze soklové části, dřívku a vrcholové hlavice s možnou reliéfní výzdobou.

⁶ Výklenkové kaple – jedná se o památky, které mají připomenout osobu konkrétního světece či světců a zdůrazňovat tak jejich činy. Z hlediska architektury jsou to jednoduché stavby, které se skládají ze soklové části, ze středu s výklenkem či výklenky a horní části, jež je tvořena vesměs trojúhelníkovým frontonem. Výklenkové kaple jsou převážně postaveny na půdorysu obdélníku, případně čtverce či trojúhelníku. Do skupiny výklenkových kaplí patří i křížové cesty, jež tvoří jeden významový celek zachycující pašijový cyklus.

⁷ Pranýř – sloužil k připoutání a následnému pranýřování odsouzené osoby. Vesměs se jednalo o jednoduché kamenné sloupy či obelisky bez rozsáhlejší výtvarné výzdoby, pouze ve výjimečných případech je možné nalézt i náročné architektonické artefakty.

⁸ Mezní a hraniční kameny – památky sloužily (a v některých případech v podstatě slouží dodnes) k vytyčení hranic mezi jednotlivými pozemky, ať už se jedná o pozemky soukromé, vrchnostenské či státní. Tyto památky mají vesměs podobu menšího či většího kamenného obelisku, na kterém jsou písmeny a datací vyznačené potřebné údaje. V některých případech byl takový obelisk nahrazen pouhým nápisem či reliéfem na skále.

⁹ Milníky – mají podobu jednoduchého kamenného obelisku, v jehož vrcholové části jsou uvedeny směrové a časové údaje.

¹⁰ Památný strom – je v obecné rovině stromem vynikajícím svým vzrůstem, věkem nebo nepůvodním druhem, představujícím výraznou krajinnou dominantu, připomínajícím historické události. Takové stromy zpravidla požívají úcty nebo ochrany místního obyvatelstva a jejich právní ochranu mohou zajišťovat místní zákonné předpisy.

Dokumentace pranýřů, mezních a hraničních kamenů, milníků a památných stromů

1. Postupujete ve stejném duchu jako v příkladech předešlých.
2. Nezapomeňte udělat fotografii, mapující přilehlé okolí, aby byla snazší identifikace v terénu.

Dokumentace pomníků osobností a válečných pomníků

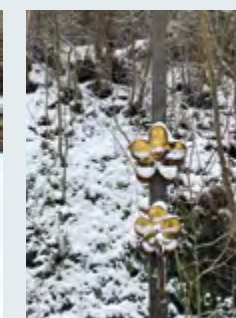
1. Postup je stejný a hlavně nikdy nezapomeňte opatřit fotografii popisem, kde se daná památka nachází.

Přejeme Vám všem, aby se práce dokumentátora stala Vaší radostí, abyste na cestách měli oči pro památky otevřené a hlavně, aby Vaše srdce pookřála nad všemi krásami uměleckých děl, která navštívíte.

Dokumentace drobných památek v krajině bude od r. 2024 zakomponována do učebního plánu a stane se obsahovou náplní praktické části vzdělávacího programu.

Praktický příklad fotodokumentace kříže

Rabštejn nad Střelou, okr. Plzeň-sever. Kříž poblíž zámku, pořízeno 22. 1. 2023

Praktický příklad fotodokumentace sousoší

Sousoší sv. Judy Tadeáše, doplněné po stranách sochami dvou andělů, které se nachází u kostela sv. Josefa v Praze, pořízeno dne 19. 1. 2023

DOKUMENTÁTORSKÁ ČINNOST V PRAXI

Seznam drobných památek v krajině zdokumentovaných v rámci výuky v roce 2023

1. Boží muka – na hrázi rybníka Svět, obec Třeboň, pořízeno 23. 1. 2023. (Šrámková Dobroslava)
2. Boží muka – Školní ulice – Dolínek, Odolena Voda, okres Praha-východ, pořízeno 2. 3. 2023. (Krásová Vlasta)
3. Kaple – náměstí Vítězslava Háška, Odolena Voda, okres Praha-východ, pořízeno 18. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
4. Kříž – Kamenice u Konecchlumí, okres Jičín, Královéhradecký kraj, pořízeno 13. 6. 2023. (Ivana Kašparová)
5. Kříž – obec Hlohovice, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
6. Kříž u rozcestí – Bubovice, okres Příbram, Středočeský kraj, pořízeno dne 12. 4. 2023. (Roubal Miroslav)
7. Křížek u kostela Nanebevzetí Panny Marie – obec Klecany, okres Praha-východ, pořízeno 1. 3. 2023. (Krásová Vlasta)
8. Křížek u kostela Nejsvětější Trojice – obec Hlohovice, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
9. Mariánský sloup – Dolní náměstí, Odolena Voda, okres Praha-východ, pořízeno 2. 3. 2023. (Krásová Vlasta)
10. Mariánský sloup – obec Kozomín, okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 1. 3. 2023. (Krásová Vlasta)
11. Památník Slavkovských ostrostřelců – Horní Slavkov, okres Sokolov, Karlovarský kraj, pořízeno 17. 7. 2022. (Crkvová Jana)
12. Památník Václava Beneše Třebízského – obec Klecany, okres Praha-východ pořízeno 20. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
13. Památný strom – obec Hlohovice, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
14. Pamětní kříž – Kadov-Vrbno, pořízeno dne 12. 4. 2023. (Roubal Miroslav)
15. Pamětní kříž – náves obce Vlkovec, Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
16. Pamětní kříž – obec Pravonín – Křížov, okres Benešov, Středočeský kraj, pořízeno 16. 6. 2023. (Linhartová Věra a Linhart František)
17. Pamětní kříž – obec Vlkovec umístěn na konci obce směr obec Dojetřice, Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
18. Pamětní kříž – obec Vlkovec umístěn na konci obce směr osada Leština, Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
19. Pamětní kříž – obec Vlkovec, Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
20. Pamětní kříž – roh ulice Zdoňovská a Božanovská, Praha – Horní Počernice, pořízeno 12. 3. 2023. (Babuská Jana)
21. Pomník obětem 1. světové války – obec Hlohovice, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)

22.	Pomník obětem 1. světové války – obec Hořín, okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 7. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
23.	Pomník Vítězslava Háška – náměstí Vítězslava Háška, Odolena Voda – Dolínek, okres Praha-východ pořízeno 18. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
24.	Popraviště na Šibeničním vrchu – Horní Slavkov, okres Sokolov, Karlovarský kraj, pořízeno 17. 7. 2022. (Crkvová Jana)
25.	Poutní kaple sv. Vojtěcha – vrch Větrov, obec Votice-Mysletice, okres Benešov, Středočeský kraj, pořízeno 18. 5. 2023. (Zemanová Dana)
26.	Sepulkrální památka – hrobka rodiny Klárnerových, hrobová čísla 156, 157, 158, 159. Umístění: Hřbitov ve Slaném, I. slánský hřbitov, pořízeno dne 10. 3. 2023. (Kasnerová Dagmar)
27.	Sepulkrální památka na hřbitově v Lobkovicích: hrobka rodiny Budkovských – obec Lobkovice, okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 12. 7. 2023. (Tschoplová Lenka)
28.	Sepulkrální památka na hřbitově v Lužanech u Jičína: hrobka manželů Součkových, Mařenky Nyklíčkové a Hany Hákové – okres Jičín, Královéhradecký kraj, pořízeno 13. 6. 2023. (Ivana Kašparová)
29.	Sepulkrální památka na hřbitově v Lužanech u Jičína: hrobka rodiny Fišerových – okres Jičín, Královéhradecký kraj, pořízeno 16. 6. 2023. (Ivana Kašparová)
30.	Sepulkrální památka na hřbitově v Choceradech: hrobka Františka Herverta – Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
31.	Sepulkrální památka na hřbitově v Choceradech: hrobka Františka Jaroše – Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
32.	Sepulkrální památka na hřbitově v Choceradech: hrobka Jana Hübnera – Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
33.	Sepulkrální památka na hřbitově v Choceradech: hrobka rodiny Procházkových – Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
34.	Sepulkrální památka na hřbitově v Choceradech: hrobka rodiny Velebných – Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
35.	Sepulkrální památka na hřbitově v Klecanech: hrobka manželů Swimberských – obec Klecany, okres Praha-východ pořízeno 10. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
36.	Sepulkrální památka na hřbitově v Klech: hrobka Františka Kříže, hrobové místo 11 – okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 16. 6. 2023. (Pávková Kateřina)
37.	Sepulkrální památka na hřbitově v Klech: hrobka Jiřího a Rosalie Derflových, hrobové místo 20 – okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 24. 6. 2023. (Pávková Kateřina)
38.	Sepulkrální památka na hřbitově v Klech: hrobka rodiny Bradáčkových, hrobové místo 13 – okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 16. 6. 2023. (Pávková Kateřina)

39.	Sepulkrální památka na hřbitově v Klech: hrobka rodiny Štruplových, hrobové místo 39 – okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 16. 6. 2023. (Pávková Kateřina)
40.	Sepulkrální památka na hřbitově v Klech: hrobky rodiny Jindřichových, hrobová místa 9, 10, 14 – okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 24. 6. 2023. (Pávková Kateřina)
41.	Sepulkrální památka na hřbitově v Malé Úpě: hrobka rodiny Ruse, okres Trutnov, Královéhradecký kraj, pořízeno dne 3. 3. 2023. (Formánková Marcela)
42.	Sepulkrální památka na hřbitově v Sobotce: hrobka Antonína a Dori Weinmannových – okres Jičín, Královéhradecký kraj, pořízeno 1. 6. 2023. (Pávková Kateřina)
43.	Smírčí kříž – Chrást, okres Příbram, Středočeský kraj, pořízeno dne 12. 4. 2023. (Roubal Miroslav)
44.	Socha sv. Floriána – Horní Slavkov, okres Sokolov, Karlovarský kraj, pořízeno 26. 5. 2023. (Jana Crkvová)
45.	Socha sv. Floriána – Horní Slavkov, okres Sokolov, Karlovarský kraj, pořízeno 17. 7. 2022. (Crkvová Jana)
46.	Socha sv. Jana Nepomuckého – obec Hlohovice, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
47.	Socha sv. Jana Nepomuckého – obec Klecany, okres Praha-východ pořízeno 10. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
48.	Socha sv. Jana u rozcestí – Koupě, okres Příbram, Středočeský kraj, pořízeno dne 12. 4. 2023. (Roubal Miroslav)
49.	Socha sv. Jeronýma na nároží domu v Pardubicích – okres Pardubice, Pardubický kraj, pořízeno 2. 6. 2023. (Václav Čížinský)
50.	Socha sv. Václava – obec Klecany, okres Praha-východ pořízeno 10. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
51.	Socha světce sv. Jeronýma na nároží Zvonice – obec Vejvanovice, okres Chrudim, Pardubický kraj, pořízeno 2. 6. 2023. (Václav Čížinský)
52.	Sousoší Piety – obec Hřešihlavy, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
53.	Sousoší sv. Václava a Jana Nepomuckého u hřbitova v Lužanech u Jičína – okres Jičín, Královéhradecký kraj, pořízeno 16. 6. 2023. (Ivana Kašparová)
54.	Výklenková kaple Nejsvětější Trojice – obec Hořín, okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 7. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
55.	Zvonice – Hrušovanské náměstí, Praha - Dolní Chabry, pořízeno 15. 1. 2023. (Krásová Vlasta)
56.	Zvonice – obec Hlohovice, okres Rokycany, Plzeňský kraj, pořízeno 30. 7. 2023. (Pávková Kateřina)
57.	Zvonice – obec Vejvanovice, okres Chrudim, Pardubický kraj, pořízeno 2. 6. 2023. (Václav Čížinský)
58.	Zvonička – náves obce Vlkovec, Středočeský kraj, pořízeno 13. 5. 2023. (Riegrová Jarmila)
59.	Zvonička – obec Kozomín, okres Mělník, Středočeský kraj, pořízeno 1. 3. 2023. (Krásová Vlasta)
60.	Zvonička – Odolena Voda – Čenkov, okres Praha-východ pořízeno 18. 1. 2023. (Krásová Vlasta)

Záznamy z databáze integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO)

Online_agd_Main

Předměty Nálezy Žádosti Služby Subjekty Lokalizace Radovan Chmel

Seznam Prohlížet Hledat Úpravy Nový Porovnat Rozšířené hledání Záznam č. 2 z 2 vybraných

Současné umístění: Třeboň, Terén Boží muka 1649, okr. Jindřichův Hradec, rejstř. č. 25407/3-2351
 Původní umístění:
 Vlastník/oprávec:
 Umístění předmětu v objektu:
 Mapa v rámci celku:
 Charakt. předmětu: Církvní Číslo ÚSKP: 25407/3-2351
 Kód předmětu: CE NKP 293 Rožmberská rybn. sousí
 Druh: SOCHAŘSKÉ DÍLO Rejst. č. stál seznamu: 3-2351
 Specifikace: Drobná památka IKO kód:
 Uplnění: IKO specifikace:
 Uplnění: IKO varianty:
 Název předmětu: Boží muka 1649
 Autor/výrobce:
 Rozměry: v [ ] s [ ] h [ ] cm Hmotnost: [ ] kg
 Období: Br [ ] raně barokní
 Datace: 1649 Roky vzniku od: 1649 do: 1649
 Přesnost určení:
 Úprava povrchu: Cena: [ ] Měna:
 Stav předmětu:
 Nápis na předmětu: Lor. Per. z Rozenwertu 1649
 Umístění nápisu: na kapliče ze tří stran
 Poola předmětu: Využití a návrhy Fotodokumentace Jiná dokumentace Poznámky Literatura Zhodnocení
 Kamenná boží muka, umístěné u cesty po pravé straně směrem k Schwarzenberské hrobce na hrázi rybníka Svět. Na podstavci je osazen žulový sloupek a na něm je kaplička se spodní okosenou hranou. Na nízkém hranolovém podstavci je osazen žulový sloupek. Na něm je umístěna kaplička se spodní okosenou hranou, kde je datum a část původní legendy „1649 Lor. Per. z Rozenwertu“. V kapličce čtyři plochy pro obrázky, které byly po rekonstrukci znovu obnoveny. Na čelní straně obrázek sv. Vojtěcha. Na vrcholu kapličky kříž.
 Název souboru: AG030016570001.JPG Zobrazit detail
 Původ souboru: I:\Users\radovan\Desktop\přido dokumentace\Fotoarchiv\ISO30075\foto Dobroslava Šrámková 2023\3303.JindřichůvHradec\Třeboň\Boží muka na hrázi rybníka Svět\20230123_145338.jpg
 Do souboru Do schránky
 Reidentifikace: Provedl: [ ] dne: [ ]
 ID popisu předmětu: 30016570 Vytvořil: Radovan Chmel dne: 31.5.2023
 Druh evidence: PP Evidován dne: [ ] Změnil: Radovan Chmel dne: 31.5.2023
 Tisknout Upravit Def. šablonu Nový

Evidence Božích muk, zdokumentovaných paní Dobroslavou Šrámkovou dne 23. 1. 2023, uložena ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

Online_agd_Main

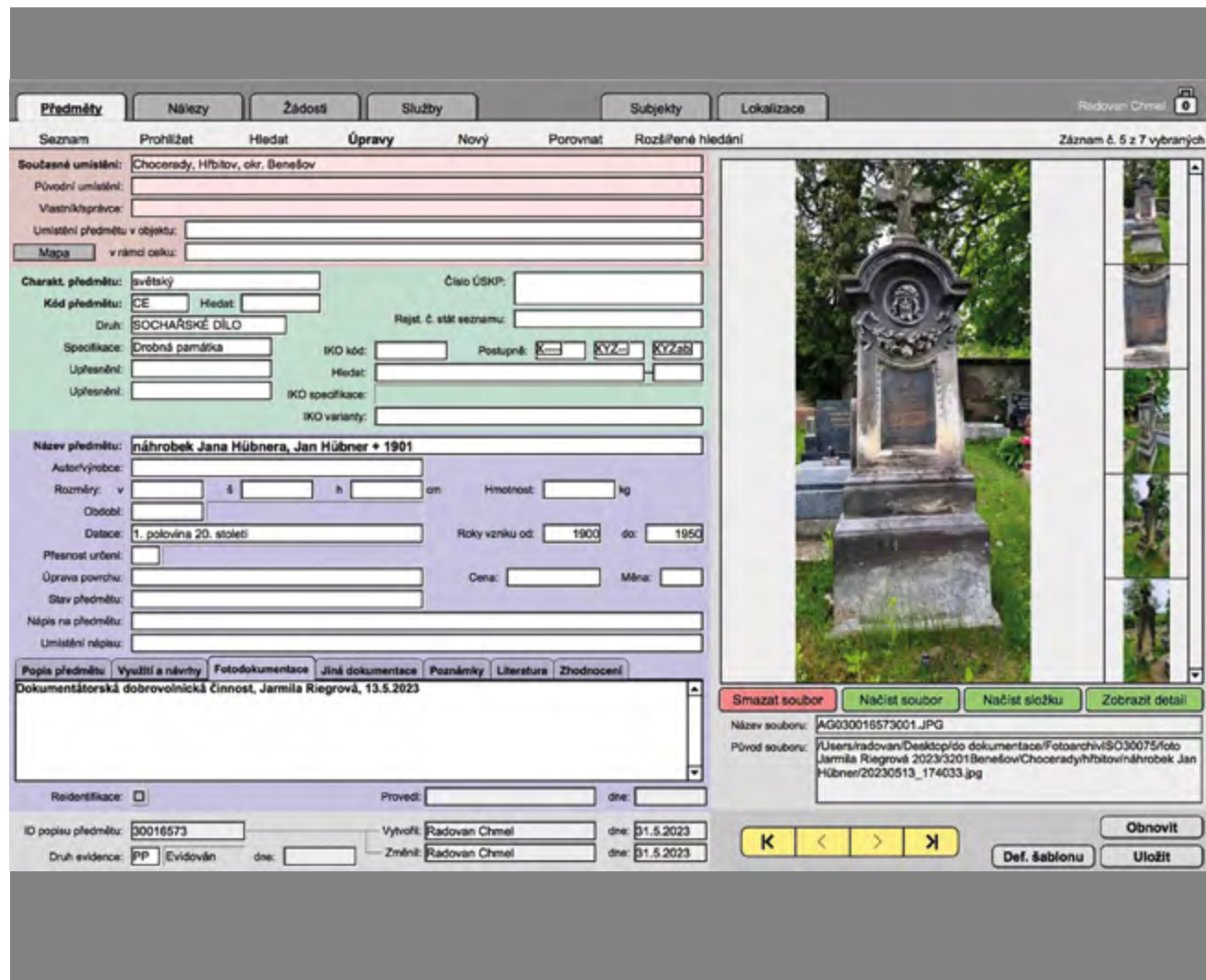
Předměty Nálezy Žádosti Služby Subjekty Lokalizace Radovan Chmel

Seznam Prohlížet Hledat Úpravy Nový Porovnat Rozšířené hledání Záznam č. 1484 z 1484 vybraných

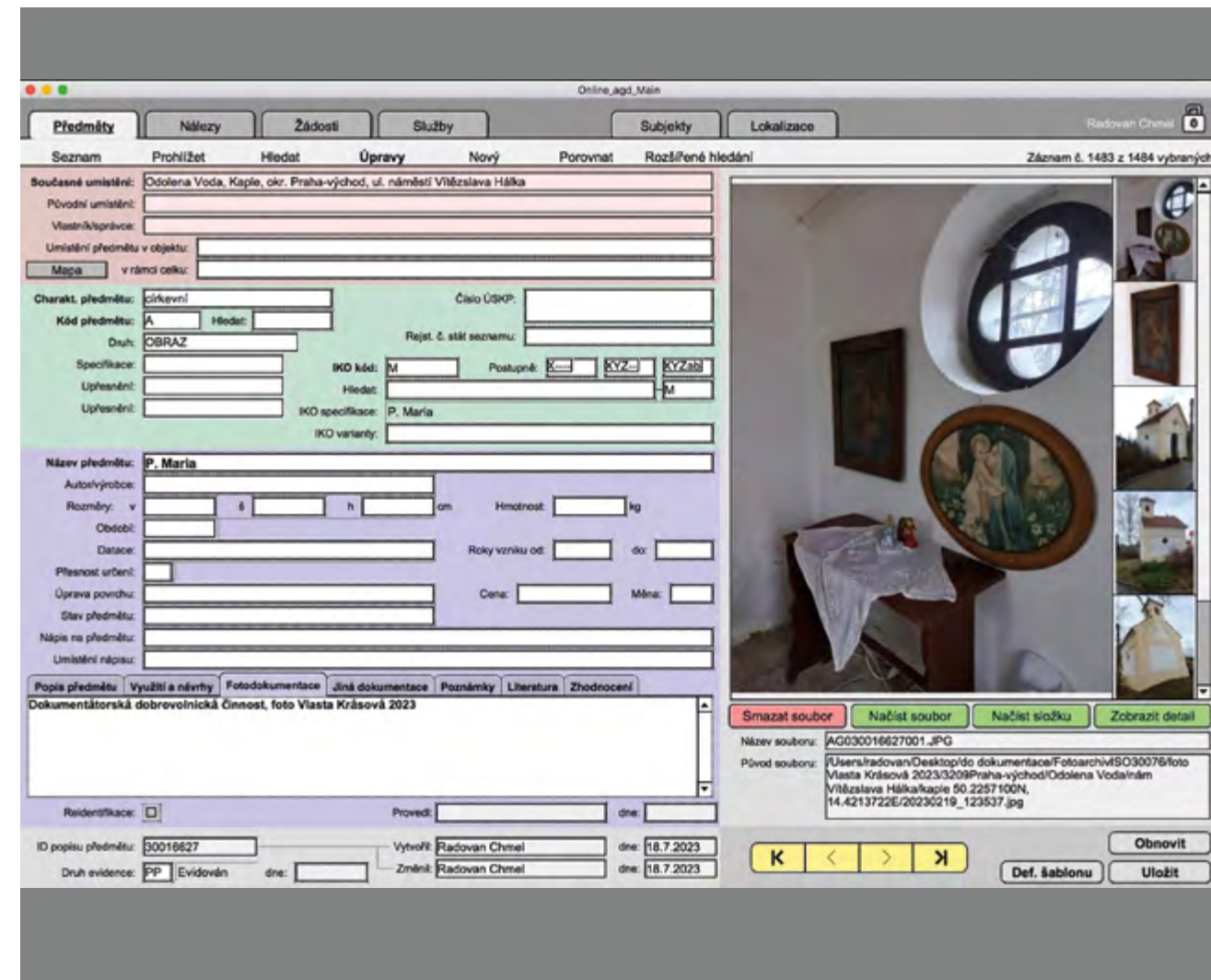
Současné umístění: Odolena Voda, Terén pomník Vítězslava Háška, okr. Praha-východ, ul. náměstí Vítězslava Háška, rejstř. č. 18909/2-2120
 Původní umístění:
 Vlastník/oprávec:
 Umístění předmětu v objektu:
 Mapa v rámci celku:
 Charakt. předmětu: Církvní Číslo ÚSKP: 18909/2-2120
 Kód předmětu: CE
 Druh: SOCHAŘSKÉ DÍLO Rejst. č. stál seznamu:
 Specifikace: Drobná památka IKO kód: 012
 Uplnění: IKO specifikace: Sepulkurní námět
 Uplnění: IKO varianty:
 Název předmětu: pomník Vítězslava Háška
 Autor/výrobce:
 Rozměry: v [ ] s [ ] h [ ] cm Hmotnost: [ ] kg
 Období:
 Datace: Roky vzniku od: [ ] do: [ ]
 Přesnost určení:
 Úprava povrchu: Cena: [ ] Měna:
 Stav předmětu:
 Nápis na předmětu:
 Umístění nápisu:
 Poola předmětu: Využití a návrhy Fotodokumentace Jiná dokumentace Poznámky Literatura Zhodnocení
 Dokumentátorská dobrovolnická činnost, foto Vlasta Krásová 2023
 Název souboru: AG030016628001.JPG Zobrazit detail
 Původ souboru: I:\Users\radovan\Desktop\přido dokumentace\Fotoarchiv\ISO30076\foto Vlasta Krásová 2023\3209Praha-východ\Odolena Voda\Nám Vítězslava Háška\pomník Vítězslav Hášek 18909_2-2120\20230219_124750.jpg
 Do souboru Do schránky
 Reidentifikace: Provedl: [ ] dne: [ ]
 ID popisu předmětu: 30016628 Vytvořil: Radovan Chmel dne: 18.7.2023
 Druh evidence: PP Evidován dne: [ ] Změnil: [ ] dne: 18.7.2023
 Tisknout Upravit Def. šablonu Nový

Evidence Pomníku Václava Háška, zdokumentovaného Vlastou Krásovou dne 18. 1. 2023, uložena ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

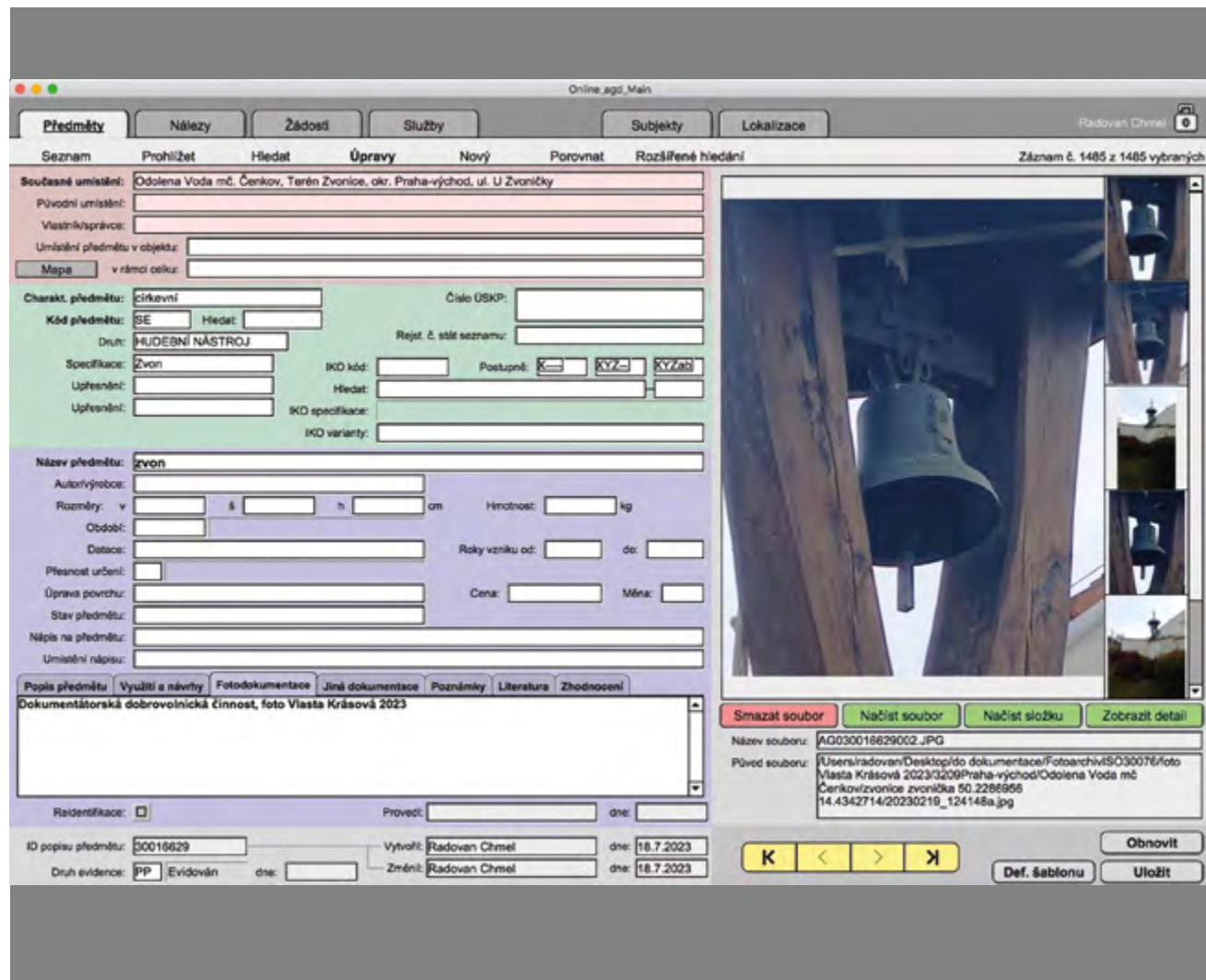

Evidence náhrobku rodiny Jana Hübnera, zdokumentového Jarmilou Riegrovou dne 13. 5. 2023, uložená ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

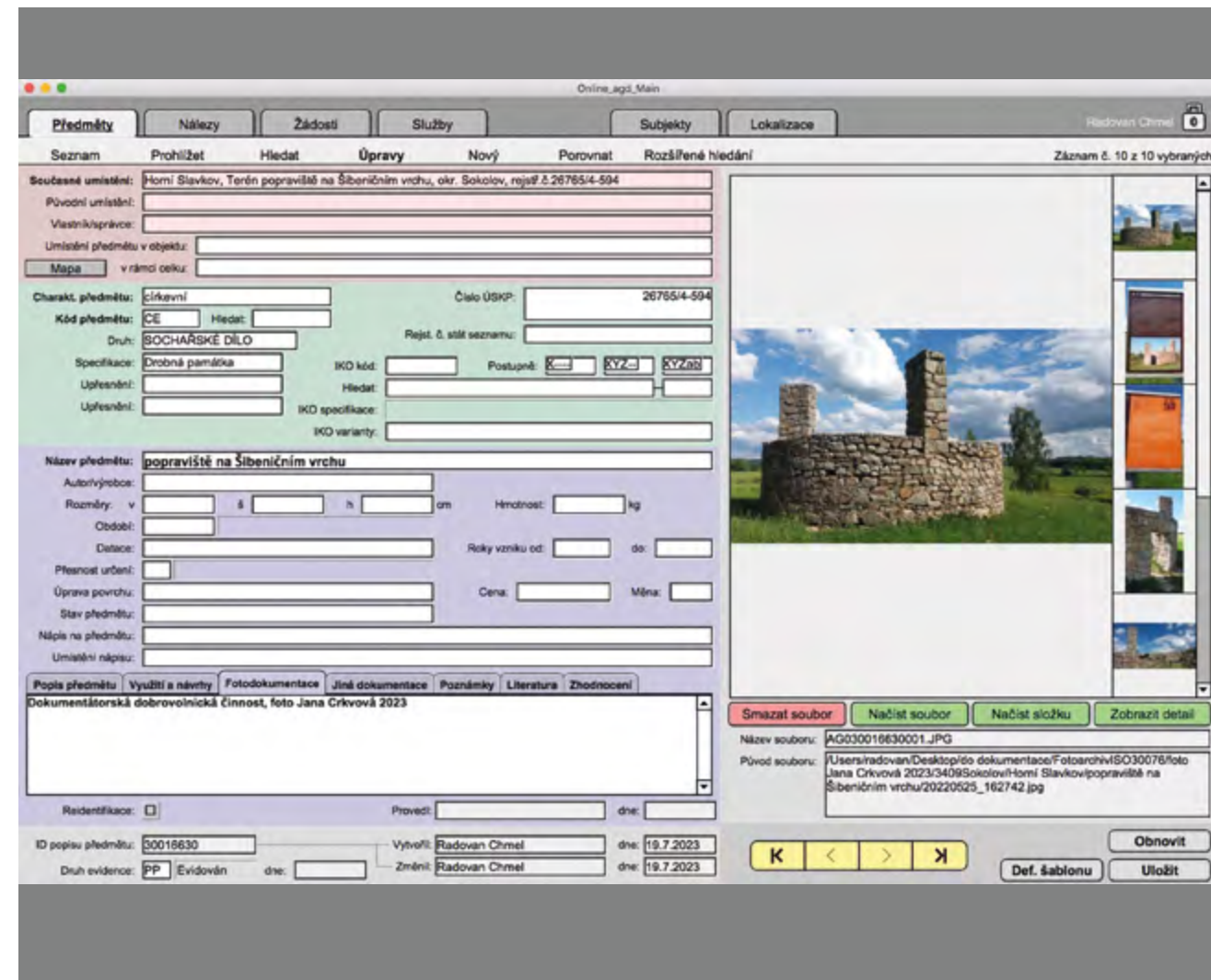

Evidence kaple a jejího interiéru, zdokumentované Vlastou Krásovou dne 18. 1. 2023, uložená ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

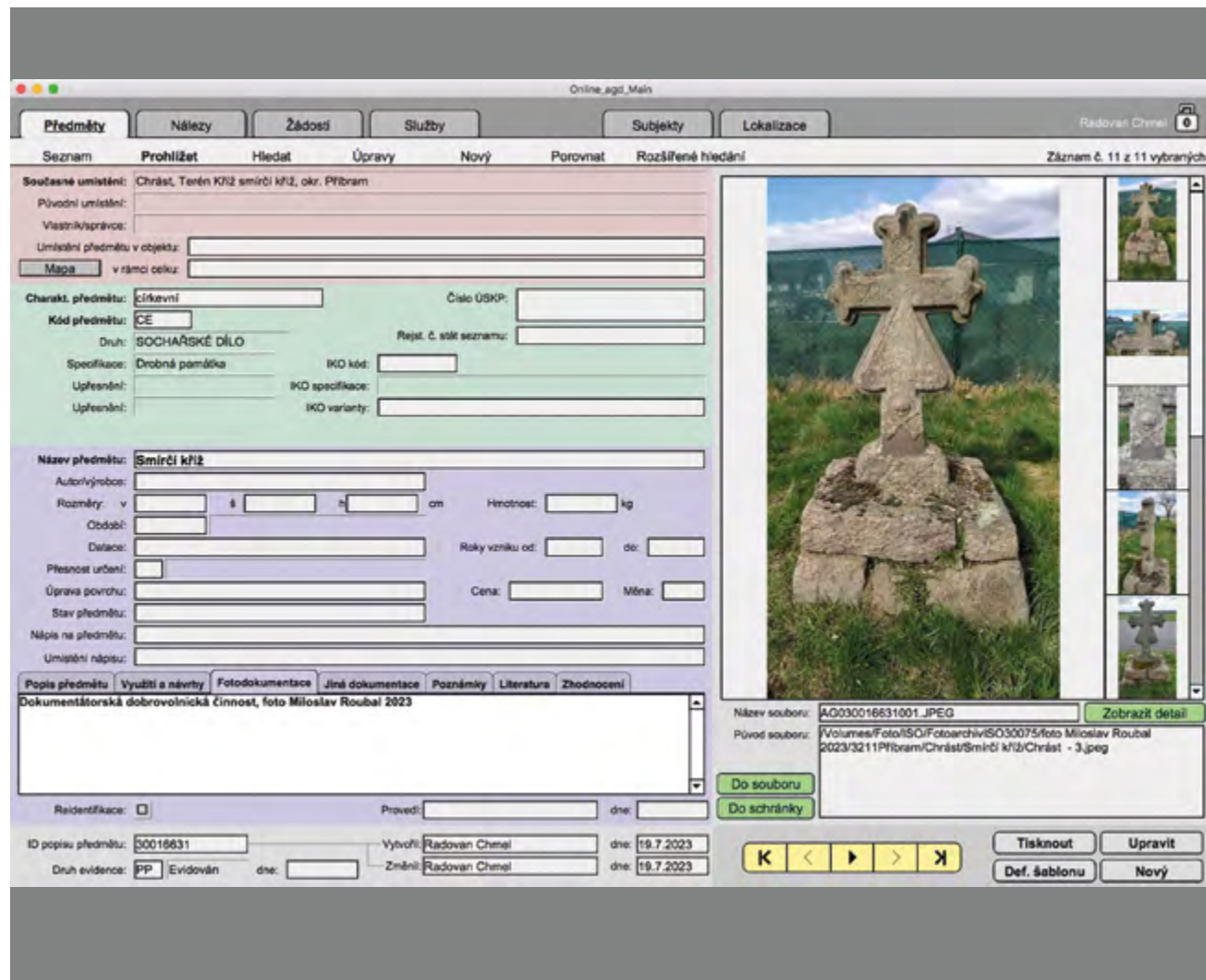

Evidence zvoníčky, zdokumentované Vlastou Krásovou dne 1. 3. 2023, uložená ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

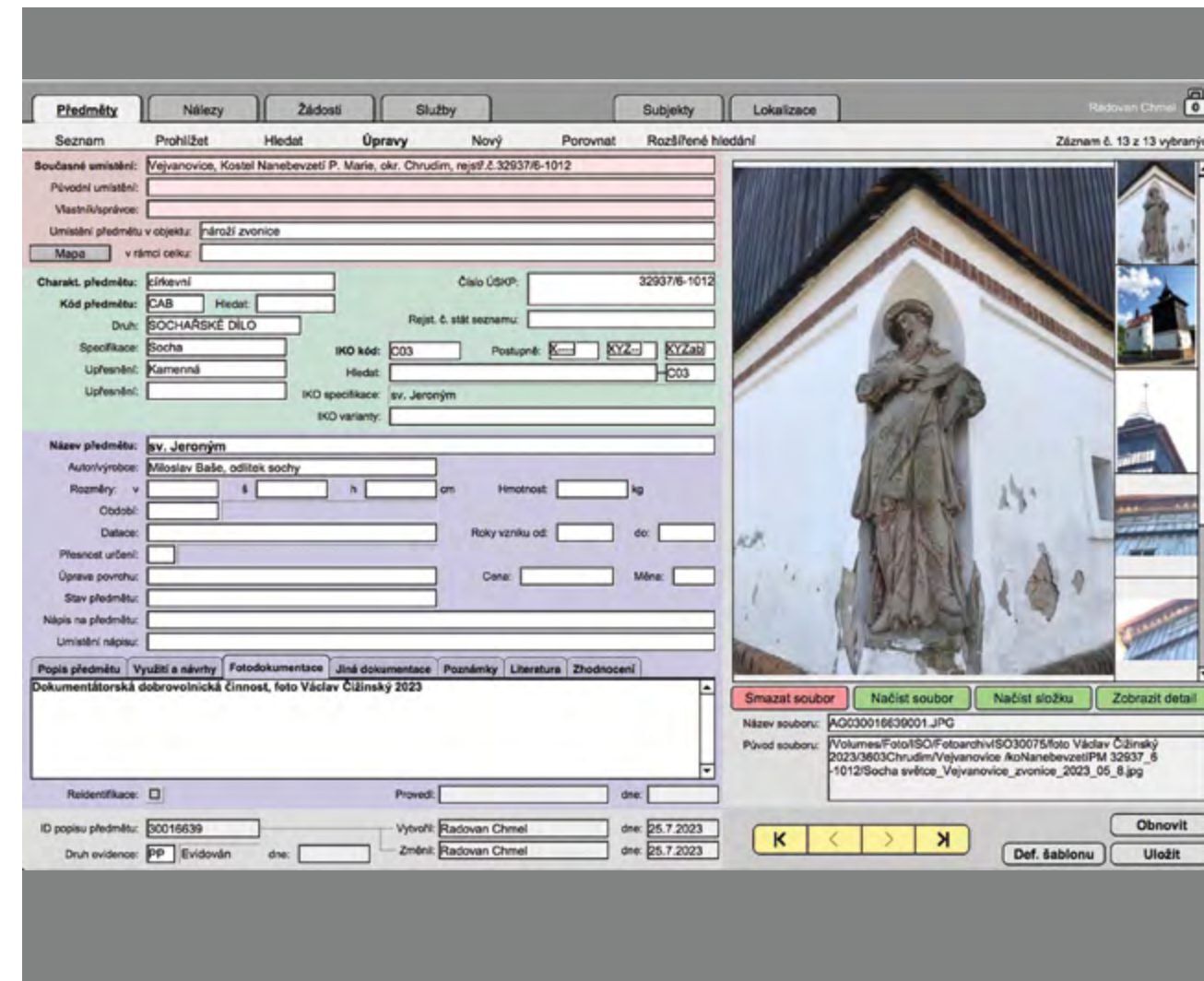

Evidence Popraviště na Šibeničním vrchu, zdokumentovaného Janou Crkvovou dne 17. 7. 2022, uložená ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

Evidence smírčího kříže, zdokumentovaného Miroslavem Roubalem dne 12. 4. 2023, uložená ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

Socha sv. Jeronýma na nároží Zvonice. Zdokumentováno Václavem Čížinským dne 2. 6. 2023, uloženo ve fotoarchivu. Záznam z databáze Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO).

08 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ

Další forma vzdělávání, které byla v uplynulých letech věnována pozornost a v níž spatřujeme významný potenciál pro naplnění cílů, jak přispět ke kultivaci veřejného zájmu v oblasti péče o kulturní dědictví, je forma mezigeneračního učení.

„**Mezigenerační učení můžeme vymezit jako určitý postup, který si klade za cíl přivést generace dohromady cílevědomými, vzájemně prospěšnými aktivitami, které podporují jejich větší porozumění a respekt mezi jimi samotnými a mohou tak přispět k budování soudržnosti v rodině či komunitě.**“

Ukázka mezigeneračního učení v praxi (rodič s dítětem, prarodič s vnučetem); jednotlivé vývojové fáze; foto č. 1 – věk dítěte 10 měsíců, foto č. 2 – 1,5 roku, foto č. 3 – 2,5 roku

Mezigenerační učení je proces, kdy si jedinci všeho věku osvojují dovednosti, znalosti, ale i postoje a hodnoty prostřednictvím každodenních zkušeností a způsobů v jejich vlastních, žitých světech.

Sociální prostředí, ve kterém se znalosti přenášejí z generace na generaci různými způsoby, jsou známá od pradávna. Ramon a Turrini (2008) tvrdí, že mezigenerační učení je postmoderním označením pro pradávný proces dědictví po předcích. Sociální znalosti a postoje (knowledge) se přenášely z generace na generaci různým způsobem.

V orálních společnostech to byl „vypravěč“ v podobě starého muže, který učil mladou generaci etickým tajemstvím a radil jim, jak je mají používat v jejich běžném životě. Tento přenos vědění (znalostí) byl ve skutečnosti již mezigeneračním učení. V post-gutenbergovských společnostech prošel tento proces revolucí a ústředním bodem se stal „pisatel“, který svými slovy nahradil hlasy předků.

„**Primární sociální skupinou, do které se člověk rodí, ve které si osvojuje společenské hodnoty, normy a své postoje k sobě, ke svému okolí a k životu samotnému, je rodina.**“

Rodinné prostředí je proto tím místem, které sociálnímu učení přeje nejvíce, kde jevy a procesy napomáhají obousměrnému vzájemnému přenosu poznatků a zkušeností.

V rámci mezigeneračního sociálního učení dochází k přenosu zásadních behaviorálních vzorců, které pomáhají prarodičům vyrovnávat se se stresovými a krizovými situacemi.

Základním distinktivním znakem mezigeneračního učení je jeho zaměřenost na účastníky. Jsou jimi jak dvě generace po sobě jdoucí, tak generace o jednu vzdálenější. Výzkumnou pozornost si v rámci mezigeneračních studií získávají častěji témata mezigeneračních přenosů mezi prarodiči a vnučaty. S největší pravděpodobností je to vyvoláno současným zájmem o témata spojená se stárnoucí populací, snahou o sociální inkluzi starší generace a možnosti jejího aktivního stárnutí (Rabušicová – Kamanová – Pevná 2011).

Schwarz a Simmons (2001) pokládají z hlediska postojů mladší generace ke generaci starší za důležitější kvalitu kontaktu než jeho kvantitu, a to jak z hlediska vzájemných postojů obou generací, tak jako významný zdroj jejich vzájemného obohacování, jež si mohou poskytnout výlučně příslušníci dvou, v tomto případě věkově vzdálených, nesousedících generací.

Interakce dětí a prarodičů pozitivně ovlivňuje osobní život starších lidí. Mezigenerační interakce mají úlohu preventivní a jsou přínosné z pohledu komunikace a jejího obsahu. Vztah seniorů k vnučatům naplňuje jejich potřebu lásky, užitečnosti, sounáležitosti a kontaktu s druhými. Vnučata mohou zabránit pocitu osamělosti a izolovanosti, z něhož by mohly vyvstat i symptomy deprese. Mohou svým

prarodičům zprostředkovávat dynamicky se měnící svět a přinášejí jim pocit kontinuity jejich vlastního životního příběhu a smyslu života. Když senioři sdílejí se svými vnučaty osobní příběh a historii, pomáhají jim tak lépe porozumět celým dějinám. Vnučatům může kontakt s prarodičem pomoci při plánování jejich vlastního života a při osvojování si sebejistoty, když jim prarodiče vyprávějí o tom, že i oni byli malí a co v dospělosti dokázali.

„**Prarodičovství lze nazvat procesem ‚tvoření kořenů rodiny‘, kdy dochází ke vzájemnému propojování jednotlivých generací a různých způsobů naplňování rolí v rodině. Zapojení prarodičů do života vnučat je do značné míry ovlivněno vztahy s jejich vlastními dětmi. Je to proces, na kterém se podílí nejen samotní prarodiče a vnučata, ale i prostřední generace rodičů.**“

Vztahy budované v rámci rodinné konstelace jsou nejintimnější a nejintenzivnější mezigenerační vazbou, do které jedinci vstupují, avšak nejsou zdaleka vazbou jedinou. V moderních společnostech se stále častěji hledají nové cesty, jak mezigenerační sdílení pozitivně iniciovat i mimo dosah rodiny. Obecně o těchto aktivitách hovoříme jako o mezigeneračních programech, prostřednictvím kterých probíhá vzájemné učení a obohacování mezi mladší a starší generací, což je prospěšné jak pro jedince, tak pro společnost (Hatton-Yeo – Ohsako 2000).

Gordon W. Allport, americký psycholog a průkopník psychologie osobnosti, byl zřejmě první, kdo pracoval s myšlenkou, že přímý kontakt jedince s příslušníkem vnější skupiny na úrovni spolupráce vede ke zmírnění předsudků a k pozitivnějším postojům celé skupiny. Takováto spolupráce může nabývat různých forem a různé podoby organizace. Herrmann – Sipsas-Herrmann – Stafford – Herrmann (2005) navrhli podle formy interakce tři typy mezigeneračních programů.

- První typ programu – děti jsou příjemci a senioři je učí a poskytují jim pomoc.
- Druhý typ programu – děti jsou prospěšné seniorům.
- Třetí typ programu – spolupráce mezi dětmi a seniory.

Organizátoři mezigeneračních programů by měli zvolit podobu programu s ohledem na definovaný cíl, který je nutné předem stanovit. Neměly by být opomenuty možnosti a schopnosti jednotlivých účastníků a možné benefity pro obě cílové skupiny.

Jedličková (2014) vzájemné benefity vyplývající z mezigeneračního učení rozděluje na přínos pro příslušníky mladší populace a přínos pro seniorskou populaci. Uvedeme si alespoň některé z nich:

- Mladší generace mění svoje postoje ke starším lidem a zlepšují se jejich vzájemné vztahy.
- Senioři se stávají pro mladší generaci oporou ve chvílích těžkostí a problémů, v menší míře je u nich zaznamenána spoluúčast na agresivních asociálních a antisociálních činech (Sanchéz et al. 2010).
- U dětí a mládeže se zvyšuje pocit sociální zodpovědnosti, zapojování se do různých volnočasových aktivit ve spolupráci se seniory, což je zároveň prevencí drogové závislosti a antisociálního chování (Sanchéz et al. 2010).
- U mladší generace vnímáme pozitivní změny v chování a v učení, následně v jejich studijních výsledcích, pozitivním vztahu ke škole, zvýšeném sebevědomí prostřednictvím prožívání učebních úspěchů (Sanchéz – Torrano 2013).
- Seniorům napomáhá v procesu stárnutí a v tom, aby byli činnými aktéry ve společnosti a uměli spolupracovat i s mladší generací.

Předávání vánočních tradic z generace na generaci

**09 PAMÁTKOVÁ EDUKACE V MEZIGENERAČNÍM
DIALOGU – NEFORMÁLNÍ A INFORMÁLNÍ
METODY UČENÍ**

Mezigenerační učení, potažmo mezigenerační programy spadají do kategorie celoživotního, ale i vše-životního učení a spojujeme jej s neformálním a informálním učním.

Neformální mezigenerační učení je určeno pro děti, rodiče a prarodiče, kteří společně navštěvují různé kurzy, vzdělávací programy či jiné společné činnosti, které nabízejí komunitní školy, neziskové organizace, centra volného času a občanská sdružení.

Informální mezigenerační učení jsou společné činnosti dětí, rodičů a prarodičů, jež si organizují sami bez účasti dalších subjektů. Takovými činnostmi máme na mysli např. společné čtení, návštěvu kulturních a poznávacích akcí či sledování vzdělávacích programů v televizi.

Co se týče mezigeneračního učení, lze konstatovat, že se jedná o učení záměrné i nezáměrné, vědomé, ale i bezděčné, senzomotorické i verbálně kognitivní.

Neformální mezigenerační učení je v našem případě určeno pro děti a prarodiče, kteří navštěvují kurz **Památkové akademie třetího věku**. Zde si mají možnost prostřednictvím edukačních, interaktivních mezigeneračních aktivit společně osvojovat znalosti a vědomosti, které je vedou k zájmu o památky, jejich hodnotu a péči o ně (bližší informace o konkrétních mezigeneračních aktivitách jsou obsahem kapitoly č. 10 Mezigenerační workshopy).

Informálním mezigeneračním učním je myšlena společná činnost dětí a prarodičů, jež si organizují sami na doporučení lektorů a garanta Památkové akademie třetího věku. Mezi činnostmi, které hravou formou směřují zájem všech generací k hodnotám památek, jejich bližšímu poznání a významu lidových tradic i zvyklostí, můžeme uvést jako příklad následující:

SPOLEČNÉ ČTENÍ VYBRANÝCH PUBLIKACÍ

Doporučené publikace:

- **Honzíkův průvodce po východních Čechách**, který byl vydán jako jeden z výstupů DKRVO 99H3010200, výzkumné oblasti: V: Metody zpřístupňování památkového fondu v rámci celoživotního vzdělávání.

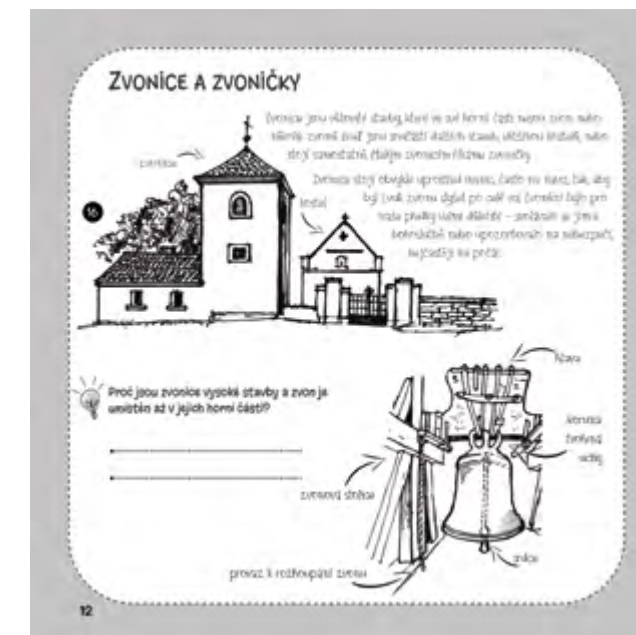
Průvodce se věnuje drobným památkám v krajině. Čtivé texty doprovázené množstvím originálních ilustrací Viktora Blažka přibližují lehce stravitelnou, hravou formou drobné památky jako jsou kříže, kapličky, boží muka, ale i lávky nebo milníky. V publikaci na děti (i dospělé) čekají nejen zajímavé informace, ale i spousta zábavných úkolů: www.npu.cz/uop/josefov/publikace/drobne-pamatky.pdf

- **Honzíkův průvodce po východních Čechách. Středověké venkovské kostelíky**: www.npu.cz/uop/josefov/publikace/kostely%20gotika.pdf

- **Honzíkův průvodce po východních Čechách. Lidová architektura**: www.npu.cz/uop/josefov/publikace/Lidova%20architektura%20web.pdf

- **Tajemství Libosadu**: www.npu.cz/cs/e-shop/44224-tajemstvi-libosadu

Ukázky ze zmiňovaných publikací:

EDUKAČNÍ PROGRAMY PRO RODINY S DĚTMI NA HRADECH, ZÁMCÍCH A V ZAHRADÁCH

SZ Bečov:

www.zamek-becov.cz/cs/detske-a-edukativni-programy

SZ Veltrusy:

www.zamek-veltrusy.cz/cs/vzdelavaci-programy/programy-pro-verejnost

Květná zahrada v Kroměříži:

www.nczk.cz/pro-rodiny-s-detmi.html

Seznam edukačních programů naleznete na webových stránkách NPÚ – www.npu.cz.

PŘEDNÁŠKY PRO VEŘEJNOST POŘÁDANÉ NPÚ

Přednáškový cyklus **Hovory s kastelány**. Přednášky tematicky navazují na prestižní projekt Národního památkového ústavu *Po stopách šlechtických rodů*.

Co se účastníci v průběhu přednášek dozvědí?

Kasteláni je „pomyslně“ provedou vybranými objekty, které jsou ve správě NPÚ a které jsou svými historickými souvislostmi spojeny s vybraným šlechtickým rodem, kterému je v daném roce věnována pozornost.

Seznámí se:

- s historií a architektonickými slohy objektu;
- s interiérovými instalacemi, prohlídkovými okruhy i edukačními aktivitami, které objekty nabízejí;
- se současným děním na objektech;
- s osobními příběhy správců objektů a jejich činností.

Přednáška Martina Rejmana ze SZ Hrádek u Nechanic v rámci Hovorů s kastelány, 2023

Přednáška Kristýny Schmidové ze SZ Janovice u Rýmařova v rámci Hovorů s kastelány, 2023

MODERNÍ APLIKACE

Průvodce po Květné zahradě – mobilní aplikace: Pro orientaci návštěvníků zahrady slouží mapka, která je součástí zakoupené vstupenky. Součástí aplikace je rovněž mapa zahrady, na níž jsou formou aktivních oken zastoupeny nejdůležitější části zahrady a stavby v ní. Jejich počet byl zároveň vybrán tak, aby byla mapa a potažmo i celá aplikace uživatelsky komfortní a dalo se v ní dobře orientovat.

www.kvetnazahrada-kromeriz.cz/cs/pruvodce-po-kvetne-zahrade---mobilni-aplikace

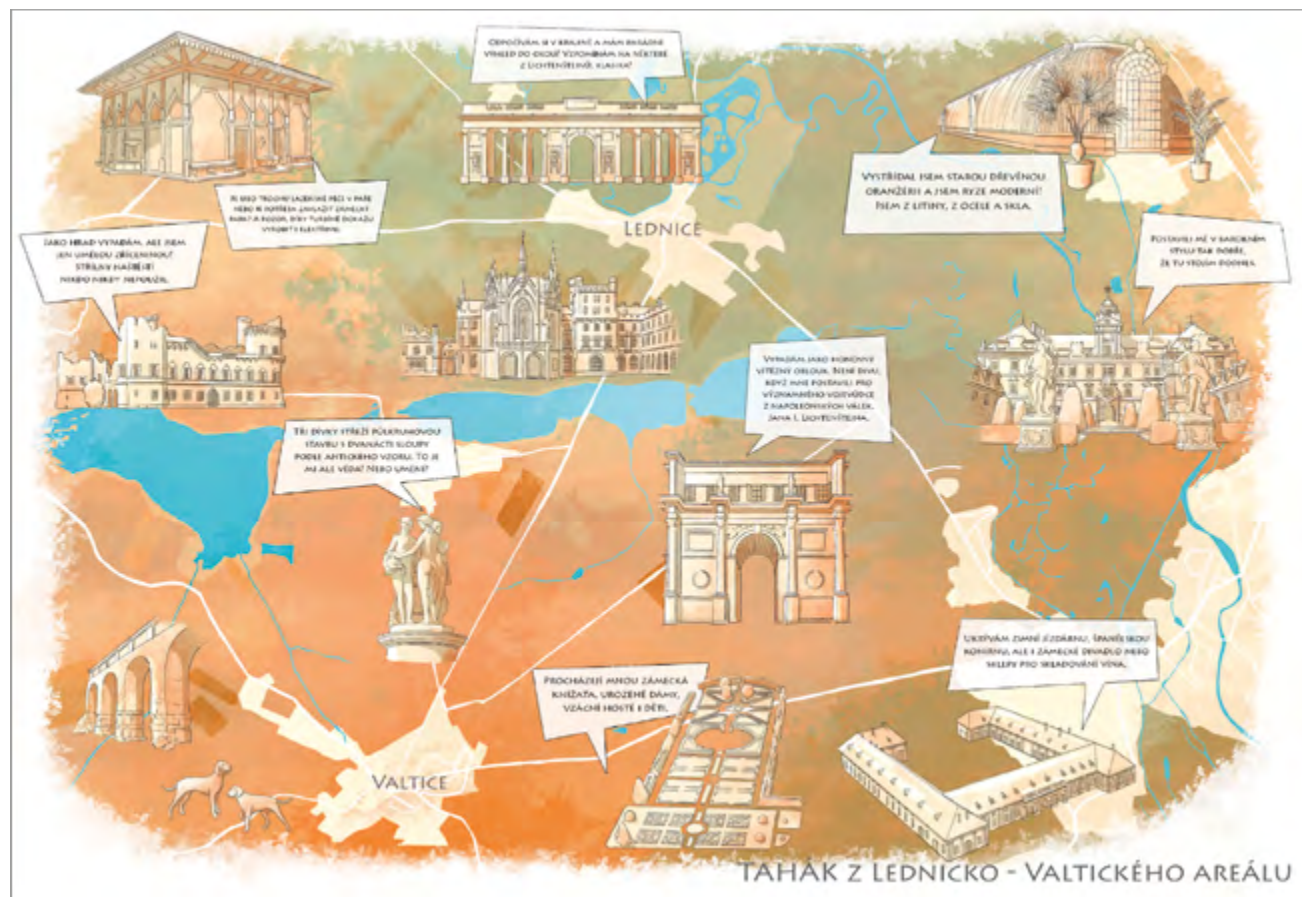

INTERAKTIVNÍ HRA

TAHÁK – interaktivní, zábavná, pohyblivá hra na pozadí historických reálií – zprostředkovaná uživateli formou nových technologií a soudobých forem edukace. Blíže informace naleznete na www.pamatkynasbavi.cz.

Dotyková hra se odehrává v online prostředí na webovém prohlížeči konkrétního objektu, památky, který je ve správě NPÚ. Jedná se o sadu interaktivních ilustrovaných vzdělávacích materiálů, které přibližují konkrétní historickou scénu, příběh a místo, vycházející z konkrétního památkového objektu a reálií. Ilustrace, ale i dialogy konkrétních postav rozšiřují znalosti o objektu dětem (za pomoci jejich rodičů a prarodičů), rozvíjejí jejich tvůrčí, kritické a kreativní myšlení.

Ukázka interaktivní hry TAHÁK – Lednicko-valtický areál

Ukázka interaktivní hry TAHÁK – Vila Stiassni v Brně

10 MEZIGENERAČNÍ WORKSHOPY

Cílem mezigeneračních praxí a aktivit je rozvíjet potenciál seniorů, soustředit se na společné vzdělávání mezi generacemi a zároveň na společnou práci, prostřednictvím které dochází k lepšímu dosažení společného cíle. Praktické mezigenerační workshopy spojují jednotlivé generace a vedou je k učení mezi sebou.

„Reciproční výměna mezigeneračního učení má dvě dimenze. Chronologickou, při které dochází k předávání kulturních a společenských norem, a přemostující, kdy dochází k vývoji porozumění, úcty a respektu vůči osobám jiné věkové pozice. Vzdělávání se tak stává produktem horizontálních i vertikálních generačních vztahů.“

V návaznosti na výše zmíněný proces mezigeneračního učení je v rámci tvorby koncepce vzdělávacího programu Památkové akademie třetího věku zařazeno do výuky pět mezigeneračních workshopů, které jsme testovali v průběhu let 2022–2023. Mezigenerační aktivity se setkaly s pozitivním hodnocením a kladnými reakcemi z řad seniorů, vnoučat, ale i rodičů dětí, kteří jsou zároveň dětmi našich seniorských posluchačů.

Jedná se o dva jednodenní mezigenerační workshopy v prostředí Sázavského kláštera, jeden dvoudenní workshop v prostředí SZ Veltrusy, které probíhají v průběhu letních měsíců, a dva dvoudenní mezigenerační adventní výtvarné workshopy.

Jeden z mezigeneračních workshopů byl realizován v Sázavském klášteře

MEZIGENERAČNÍ WORKSHOPY V SÁZAVSKÉM KLÁŠTEŘE

Letní mezigenerační workshopy jsou zasa-
zeny do prostředí areálu Sázavského kláš-
tera, kde mají prarodiče možnost společně
s dětmi prožít interaktivní putování historií
kláštera. Navštíví krásné prostory bývalé-
ho klášterního obydlí z období středověku
a baroka: kapitulní síň, opatskou kapli, raj-
skou zahradu, refektář a seznámí se s nově
odkrytými malbami v křížové chodbě. Děti
společně se svými prarodiči plní interaktiv-
ní úkoly v průběhu komentované prohlídky
objektu. Zhostí se rolí stavitelů, archeologů
či restaurátorů nástěnných maleb.

Odpolední program nabízí výtvarnou dílnu
ve skriptoriu, kde mají možnost si osvojit
znalost psaní hlaholice, naučí se rozpoznat
nejrůznější druhy bylin anebo si vyzkouší
gravírování skla diamantovým hrotem. Při
těchto činnostech je kladen důraz na jem-
nou motoriku, která je důležitá jak pro vývoj
dětí, tak pro seniory.

Letní workshopy mají kapacitu 25 osob.
Účastníci z Prahy do Sázavského kláštera
cestují společně vlakem.

MEZIGENERAČNÍ ADVENTNÍ VÝTVARNÉ DÍLNY

Adventní výtvarné mezigenerační dílny se konají v prostorách mázhauzu v domě U Voříkovských, na Starém Městě pražském.

Cílem workshopu je prožít společné chvíle (prarodiče s vnoučaty), při kterých se děti seznámí s významem lidových tradic a zvyklostí doby adventní. Odpolední program je zahájen chvilkou usebrání se při četbě půvabných pohádek z knihy Zdeňka Malinského – Vánoční pohádky, které jsou vhodné pro zimní a vánoční čas. Následuje přednáška, která malé i velké účastníky seznámí s významem a tradicemi slavení svátků sv. Barbory, sv. Mikuláše, sv. Lucie, s významem zdobení stromečku a dalšími lidovými zvyklostmi doby adventní.

Druhá část workshopu je výtvarného charakteru s důrazem na společnou tvorbu vánočních překvapek pro blízké a přátele. Děti s pomocí prarodičů vytvoří několik drobných dáreků. Jsou připraveny čtyři výtvarné dílničky, ve kterých se všichni účastníci prostřídají. Nejprve si ušijí hračku v podobě koníka, kočičky či pejska. Druhá dílnička je zaměřená na zdobení vánočních perníčků. Třetí nabízí výrobu drobných betlémů ze skořápek ořechů. Poslední předměty, které si v průběhu odpoledne účastníci vyrobí, jsou ojedinelé jmenovky na vánoční dárky.

Závěr odpoledne je věnován společnému zpěvu vánočních českých koled. Následně zazvoní zvoneček oznamující příchod Ježíška, který všem malým i velkým účastníkům přinese drobný dárek na památku, na společně prožité rodinné chvíle. Dárkem, jež si odnášejí, je pohádkový příběh z pera Kláry Vaňákové a několik voňavých perníčků.

Výtvarné dílny mají kapacitu 60 osob a probíhají po dobu dvou dnů.

LETNÍ MEZIGENERAČNÍ WORKSHOP V AREÁLU SZ VELTRUSY

V pořadí třetí mezigenerační aktivitou, která je v rámci koncepce zařazena do Památkové akademie třetího věku, je dvoudenní mezigenerační workshop v areálu SZ Veltrusy. Probíhá ve spolupráci se Vzdělávacím centrem Schola naturalis.¹¹ Program workshopu je rozdělen do pěti částí.

První část edukačních aktivit, prohlídka zámku, je zaměřena na pochopení historických souvislostí spojených s proměnou postavení šlechty na zámku, který byl až do poloviny 20. století v držení rodu Chotků. V autentických prostorách se na konkrétních příkladech ze života Chotků senioři s vnoučaty seznámí se šlechtickým prostředím, rolí šlechty ve státní správě a ve společnosti, s životním stylem a některými konkrétními osudy tohoto šlechtického rodu.

Druhá část mezigenerační aktivity je zasazena do pěti sálů laboratoria. Zde si

¹¹ Vzdělávací centrum Schola naturalis – centrum pro implementaci Evropské úmluvy o krajině zahájilo svůj provoz na zámku Veltrusy v červnu roku 2015. Zámecký areál je využíván k výuce související s kulturní krajinou. Je zde nově vybudované seminární centrum, které slouží k blokové výuce studentů a žáků všech stupňů škol i široké veřejnosti. Hlavním cílem je výchova k aktivnímu vnímání kulturní krajiny a památek. Poznávání kulturní krajiny a památek vede k uvědomění si jejich významu a tím i k posilování odpovědnosti za zděděné kulturní hodnoty. Součástí vzdělávacího centra je školicí středisko, které zajišťuje školení lektorů pro vzdělávací programy.

poutavou formou účastníci osvojí vědomosti, ale i dovednosti práce badatelů, archeologů a restaurátorů. Vyzkouší si vědecké přístroje a postupy, které slouží k zachování kulturního dědictví. Prohloubí si znalosti vlastností různých materiálů a následně pak chemických, biologických a fyzikálních jevů, na které mají tyto materiály vliv. Následně budou objevovat, jakým způsobem dochází k degradaci nej-různějších materiálů, ale také to, jak jsou sbírkové předměty i celé stavby zkoumány, opravovány a jaká je jejich preventivní ochrana.

Třetí část workshopu, která probíhá formou hry v zámeckém parku, je zaměřena na lidové tradice a zvyky v průběhu celého roku. Odemknou si studánky, vyzkouší si, jak přeskakovat svatojánský oheň, vyrobí si svatojánský věneček, zjistí, jak byly lidové tradice a zvyky propojené s počasím, ročním obdobím a péčí o přírodu.

Čtvrtá část edukačního programu je opětovně zasazena do zámeckého parku. Prarodiče s dětmi si osvojí principy kompozice barokní zahrady; na příkladu veltruského parku je představen anglický typ přírodně krajinářského parku, který byl koncipován jako tzv. okrasný statek. Účastníci se na chvíli sami promění v prvky barokní zahrady a v závěru vytvoří model zahrady nebo parku dle svých představ.

Poslední, pátou částí mezigeneračního workshopu je výtvarná dílna, která je zaměřena na výrobu rodinného erbů. Tato aktivita posiluje význam rodinné společenosti, společného učení i myšlení a v neposlední řadě mezigeneračního dialogu.

Poslední kapitola této publikace je věnována tématu „Kultura rodiny“, které úzce souvisí s mezigeneračním učením a učením v rodině. Kultura rodiny je definována čtyřmi základními aspekty:

- atmosférou rodiny
- soudržností v rodině
- komunikací
- učením (Cherrie 2008)

Kultura v rodině, která pozitivně ovlivňuje učení, je taková kultura, kde panuje přátelská atmosféra, je v ní otevřená komunikace a velká míra soudržnosti. Čím je kultura sdílení a učení větší, tím úspěšnější je daná rodina. Mezigenerační učení proto velmi pozitivně ovlivňuje vztahy v rodině. Pozitivně ovlivňuje pevnost a sílu vztahů. Aby docházelo k pozitivnímu ovlivňování učení v rodině, je třeba dosáhnout takové kultury rodiny, kdy členové rodiny spolu tráví volný čas rádi, vyhledávají společné chvíle a upřímně se radují z toho, že se společně něčemu novému učí.

Mezigeneračními workshopy, které nabízíme prostřednictvím Památkové akademie třetího věku, se tak spolupodílíme na tvorbě zdravých rodin. Do budoucna bychom tvorbě mezigeneračních workshopů chtěli věnovat větší pozornost. Naším cílem je proto rozšířit tento segment vzdělávání i mimo obsah Památkové A3V a nabídnout jej širší veřejnosti.

ZÁVĚR

Pro oblast vzdělávání seniorů, které byla tato publikace věnována, neexistují žádné univerzální návody, existují však obecná doporučení, jimž by měly být zájmové aktivity, v našem případě s důrazem na péči o památky a kulturní dědictví, přizpůsobeny. Seniori jsou jedinečnou skupinou, která díky svým zkušenostem a věku již ví, jakými činnostmi chce naplňovat svůj volný čas.

Publikace poskytuje základní teoretickou orientaci v problematice vzdělávání seniorů a předkládá didaktické přístupy, kterým je potřeba věnovat při tvorbě vzdělávacích programů pozornost. V návaznosti na demografickou situaci si dnes již většina institucí plně uvědomuje, že seniorského věku se dožívá stále větší počet lidí. Jsou to lidé vzdělaní, většinou plní životní síly, a proto bychom se tomuto segmentu vzdělávání v Národním památkovém ústavu měli věnovat i v letech následujících. Edukace seniorů je v mnoha ohledech velmi specifická a klade na organizátory i lektory vysoké odborné nároky.

Druhým tématem, kterému byla věnována pozornost, je oblast mezigeneračního učení a tvorba mezigeneračních programů a aktivit, prostřednictvím kterých přispíváme ke kultivaci veřejného zájmu v oblasti péče o kulturní dědictví. Interakce dětí a prarodičů pozitivně ovlivňuje osobní život starších lidí. Mezigenerační interakce mají úlohu preventivní a jsou přínosné z pohledu komunikace a jejího obsahu. Obohacují život lidí všech generací a vytvářejí potenciál pro to, aby žili zdravěji, šťastněji a lépe naplňovali svůj život.

Edukační aktivity v oblasti zájmového a občanského vzdělávání, potažmo mezigenerační workshopy, které projektuje a následně realizuje Národní památkový ústav, jsou svým obsahem zaměřeny na kultivaci rodinného zájmu v oblasti péče o kulturní dědictví. Národní památkový ústav se tak prostřednictvím vybraných vzdělávacích aktivit podílí na spoluvytváření zdravé rodiny, ale i zdravých mezigeneračních vztahů v ní. Z mladých lidí se tak snáze mohou stát opravdové osobnosti, které budou umět převzít zodpovědnost nejen za sebe, ale stanou se i zodpovědnými občany a správci naší země.

Rodina je primární sociální skupinou, do které se člověk rodí, ve které si osvojuje společenské hodnoty, normy a své postoje k sobě, ke svému okolí a k životu samotnému.

Vzdělávací program

***Památková akademie třetího věku**
je nástrojem, prostřednictvím kterého dochází
k mezigeneračnímu učení.*

*Senioři budou umět svým vnoučatům lépe osvětlit,
jak důležité je chránit a pečovat o památky
a že je jejich morální povinností uchovat je
i pro budoucí generace.*

Medailonek autorky

Kateřina Pávková (*1974 v Praze)

Vystudovala Univerzitu Jana Amose Komenského v Praze, obor Vzdělávání dospělých, následně pak magisterské studium v oboru Andragogika.

V letech 2014–2015 absolvovala dvouletý akreditovaný kurz památkové péče v NPÚ, na který navázala v roce 2016 studiem akreditovaného kurzu pedagogického minima. V současnosti studuje moderní studium MBA na European School Business & Management, specializace Andragogika a management vzdělávání.

Od r. 2012 pracuje v Národním památkovém ústavu. Od r. 2019 působí na pozici lektora odboru edukace a dalšího vzdělávání na generálním ředitelství NPÚ, jehož činnost se věnuje profesnímu, zájmovému i občanskému vzdělávání. Je garantem programu Památková akademie třetího věku, spolupodílí se na realizaci akreditovaného vzdělávacího programu Památkářské kompetence v praxi úředníka, na vzdělávacích aktivitách pro odbornou i laickou veřejnost a na vzdělávacích kurzech a seminářích v rámci interního vzdělávání zaměstnanců NPÚ. Její specializací je kulturně-osvětová andragogika, zaměřená na kulturně-výchovnou činnost, volnočasové aktivity v rámci zájmové i občanské vzdělávání a gerontagogika – vzdělávání seniorů.

Její koníčkem je studium českého znakového jazyka, kterému se věnuje již řadu let v České unii neslyšících.

Článek o dovednostech, které nelze v budoucnosti vzdělávání dospělých ignorovat, na blogu EPALÉ – Kateřina Pávková: Education as a product of horizontal and vertical generational relationships

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENEŠ, M. 2014. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, Pedagogika. ISBN 978-80-247-4824-5.

BERAN SLÁDKAYOVÁ, M. – NEUSAROVÁ, J. 2021. *Modely občianskeho vzdelávania dospelých*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, ISBN 978-80-557-1906-1.

BOLLNOW, O. F. 1962. *Das hohe Alter: Neue Sammlung*, č. 2, 385–396.

Demografie [online]. Praha [cit. 23. 4. 2023]. Dostupné z: <http://www.demografie.info>

DE WEERD, M. et al. *Indicators for Monitoring Active Citizenship and Citizenship Education*. Regioplan. [online] © 2005. [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc280_en.pdf.

Evropský parlament. 2012: *Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity*. [cit. 13. 1. 2023]. Dostupné z [www: https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/eu-affairs/20120106STO34946/2012-evropsky-rok-aktivniho-starnuti-a-mezigeneracni-solidarity](https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/eu-affairs/20120106STO34946/2012-evropsky-rok-aktivniho-starnuti-a-mezigeneracni-solidarity)

HATÁR, C. 2011. *GERAGOGIKA – TRETÍ PILIER VÝCHOVOVEDY*. [cit. 13. 1. 2023]. Dostupné z [www: https://lifelonglearning.mendelu.cz/media/pdf/LLL_20110101077.pdf](https://lifelonglearning.mendelu.cz/media/pdf/LLL_20110101077.pdf)

HATTON-YEO, A. – OHSAKO, T. (eds.) 2000. *Intergenerational programmes: Public policy and research implications: An International perspective*. Hamburg: UIE/ Beth Johnsosn Foundation.

HEGYI, L. 2000. *O význame psychickej a fyzickej aktivity vo vyššom veku*. In. ČORNANIČOVÁ, R. (ed). *Obohocovanie života starších ľudí edukačnými aktivitami II*. Bratislava: NOC, 101–103, ISBN 80-7121-196-6.

HERRMANN, D. – SIPSAS – HERRMANN, A. – STAFFORD, M. – HERRMANN, N. 2005. *Benefits and risks of intergenerational program participation by senior citizens*. *Educational Gerontology*, 31(2), 123–138.

HRAPKOVÁ, N. – BALLOVÁ, Z. 2002. *Vzdelávanie ako prevencia k sociálnej izolácii starších ľudí*. *Vzdelávanie dospelých*, roč. 7, č. 3, 21–30. ISSN 1335-2350.

CHERRI, H. CH. Y. *Intergenerational learning in Hong Kong: A narrative inquiry*. [online]. University of Nottingham. 2008.[cit. 2023-13-02]. Dostupné na http://etheses.nottingham.ac.uk/486/1/Cherri_Ho_EdD_Thesis_2008.pdf

JEDLIČKOVÁ, Petra. *Medzigeneračné učenie ako jedna z foriem edukácie seniorov: Intergenerational education as one of the forms of senior education*. *Andragogická revue: česko-slovenský vědecký časopis zaměřený na teorii vzdělávání dospělých, rozvoj lidských zdrojů a andragogiku*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014, 6(2), 31–37. ISSN 1804-1698.

KOPECKÝ, M., 2008. *Vzdělávání dospělých a aktivní občanství v paradoxním světě*. In Tureckiová, M. a kol. *Další vzdělávání jako nástroj rozvoje jednotlivce i společnosti*. Česká andragogická společnost. 1/2008. 11–22. ISBN 978-80-87306-00-0.

KRYSTOŇ, M. – SELECKÝ, E. 2021. *Inovácie v edukácii seniorov*. Praha: Česká andragogická společnost, z. s. ISBN 978-80-907809-9-6.

PÁVKOVÁ, K. *Tvorba vzdělávacího programu v kontextu celoživotního učení/vzdělávání*. Praha, 2021. Diplomová práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí diplomové práce: Milan Beneš.

PÁVKOVÁ, K. 2021. *Vzdělávání seniorů jako cesta aktivního stárnutí*. Praha: Tvůrčí život / ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ / Ročník 10, 2021, číslo 3., 54, ISSN 2336-1107.

PÁVKOVÁ, K. 2021. *Vzdělávání seniorů | Senioři jako účastníci vzdělávacího programu v oboru památkové péče*. [cit. 13. 1. 2023]. Dostupné z [www: https://www.kuv.upol.cz/post/vzdělávání-seniorů-senioři-jako-účastníci-vzdělávacího-programu-v-oboru-památkové-péče](https://www.kuv.upol.cz/post/vzdělávání-seniorů-senioři-jako-účastníci-vzdělávacího-programu-v-oboru-památkové-péče)

PÁVKOVÁ, K. 2023. *Vzdělávání jako produkt horizontálních a vertikálních generačních vztahů*. [cit. 1. 4. 2023]. Dostupné z [www: https://epale.ec.europa.eu/en/blog/katerina-pavkova-education-product-horizontal-and-vertical-generational-relationships?fbclid=IwAR1SWIwoXWhfaXeuJv6nvw8wJlFGbnOND6yfdgrfAFmvXb-ZxAnfPxRzuskM](https://epale.ec.europa.eu/en/blog/katerina-pavkova-education-product-horizontal-and-vertical-generational-relationships?fbclid=IwAR1SWIwoXWhfaXeuJv6nvw8wJlFGbnOND6yfdgrfAFmvXb-ZxAnfPxRzuskM)

PETŘKOVÁ, A. *Vzdělávání seniorů jako aktuální problém vzdělávání dospělých*. In. Bočková, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. Olomouc, Univerzita Palackého, 1994, 24–31. ISSN 80-7067-358-3.

RABUŠICOVÁ, M. – KAMANOVA, L. – PEVNÁ, K. 2011. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5750-0.

RAMON, A. CH. – TURRINI, M. 2008. *Grandparents and Grandsons: poetics of an intergenerational learning experience*. Barcelona: eLearning Papers, s. 7. ISSN 1887-1542.

RUPRECHT, H. 1977. *Probleme der Erwachsenenbildung alter Menschen*. In PÖGGELER, F. (ed.). *Handbuch der Erwachsenenbildung: Soziologie der Erwachsenenbildung*. Stuttgart, 250–259.

SANCHÉZ, M. – TORRANO, D. 2013. *Los beneficios de los programas intergeneracionales des de laperspectiva de los profesionales*. In *Pedagogía Social. Revista interuniversitaria*, č. 21, 313–235. [cit. 3. 2. 2023]. Dostupné z [www: http://www.upo.es/revistas/index.php/pedagogia_social/article/view/737/520](http://www.upo.es/revistas/index.php/pedagogia_social/article/view/737/520). ISSN 1139-1723.

SANCHÉZ, M. et al. 2010. *Programas intergeneracionales. Guíaintroductoría*. Madrid: IMSERSO. 124 s. [cit. 3. 2. 2023]. Dostupné z [www: http://www.aepumayores.org/sites/defaultfiles/Programas_Intergeneracionales_Coleccion_Manuales_Guias_IMSERSO_%202010.pdf](http://www.aepumayores.org/sites/defaultfiles/Programas_Intergeneracionales_Coleccion_Manuales_Guias_IMSERSO_%202010.pdf)

SCHWARTZ, L. K. – SIMMONS, J. P. 2001. *Contact quality and attitudes toward the elderly*. *Educational Gerontology*, 27 (2), 127–137.

ŠERÁK, M., 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-551-6.

ŠPATENKOVÁ N. – SMÉKALOVÁ L. 2015. *Edukace seniorů*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-5446-8.

STRATEGIE CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ ČR – MŠMT. [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

VETEŠKA, J. 2017. *Gerontagogika. Psychologicko-andragogická specifika edukace a aktivizace seniorů*. Praha: Česká andragogická společnost. ISBN 978-80-905460-7-3.

VETEŠKA, J. – VACÍNOVÁ, T. 2011. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-012-9.

VYMAZAL, J. 1990. *Mimoškolská výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7066-104-6.

World Health Organization. [cit. 24. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/>

PAMÁTKY – „BRÁNA“ K AKTIVNÍMU STÁŘÍ
A MEZIGENERAČNÍMU UČENÍ
**KONCEPCE VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ PRO SENIORY
V OBORU PAMÁTKOVÉ PÉČE PRO ÚČELY VZDĚLÁVÁNÍ V NPÚ**

Vydal: Národní památkový ústav

Text: Mgr. Kateřina Pávková

Foto: Mgr. Kateřina Pávková, Ondřej Svatoš

Ilustrace: PhDr. Viktor Blažek

Odborné recenze: Doc. Dr. Milan Beneš, PhDr. Bohumír Fiala

Redakční úpravy: Mgr. Ing. Stanislava Kučová

Grafika: Mgr. Barbora Augustová, bara@virtualworld.cz

Tisk: HART PRESS, spol. s r.o.

2023

ISBN: 978-80-7480-185-3

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV